

A man with short brown hair is shown in profile, looking down. He wears a laurel wreath on his head and a dark, possibly leather, tunic with a large, ornate, light-colored breastplate featuring a geometric pattern. A thick, braided rope is draped over his right shoulder. The background is dark with some architectural elements visible.

William Shakespeare
Titus
Andronicus

Osoby

Saturninus.....	syn posledního císaře římského
Bassianus.....	Saturninův bratr
Titus Andronikus	urozený Říman
Markus Andronikus	Titův bratr
Lucius, Quintus, Martius, Mutius	synové Tita Andronika
Mladý Lucius.....	synáček Luciův
Publius	syn Marka Andronika
Aemilius.....	urozený Říman
Alarbus, Demetrius, Chiron.....	synové královny Tamor
Aaron.....	mouřenín
Setník, Tribun, Posel a Sedlák.....	Římané
Gothové a Římané	
Tamora	královna Gothův
Lavinia.....	dcera Tita Andronika
Kojná, a černé Dítě	
Příbuzní Titovi, senatorové, tribunové, úředníci, vojsko a komonstvo.	

Scena: Řím a okolní krajina.

William Shakespeare
TITUS ANDRONIKUS
Přeložil Dr. J. Čejka

Jednání první

Výjev první

Řím.

Hlahol trub. Tribunové a senatorové vejdou na balkon; pak vystoupí Saturninus se svou družinou jedněmi dveřmi, druhými Bassianus a jeho přívrženci s bubny a korouhvemi.

Saturninus: Ochránci práva mého, vzácní páni, zastaňte spravedlivou věc mou zbraní; a krajané, rozmilí druhové, bojujte mečem o mé nástupnictví. Jsemť jeho prvorozenec, jenž v Římě císařský posléz nosil diadem: oživte ve mně otcovské hodnosti, a zlehčením netrapte mé mladosti.

Bassianus: Vy Římané a druzi, příznivcové a stoupenci dobrého práva mého, bylliť kdy Bassianus, syn Caesarův, pochoten zrakům královského Říma, osadte přístup ten ke kapitolu, a nedovolte necti přikročit ke trůnu císařův, jenž zasvěcen je cnosti, spravednosti, mírnosti, a šlechtivosti: nýbrž hleďte raděj, by pouze volbou zásluha se stkvěla; i vedťe zápas o svobodu vůle.

Markus Andronikus *vystoupí nahoře s korunou.*

Markus: Vy princové, jež strannictvím a družstvem o císařství a vládu ctižádostně se snažíte, poslyšte že lid římský, při němž my stojíme co zvláštní strana, ve volbě na trůn říše jednohlasně Andronika povýšil, přijímám Pia, pro mnoho velkých jeho zásluh o Řím: muž šlechtetnější, vojín udatnější vnitř hradeb města podnes nežije. Senát jej nazpět domů povolal ze kruté války s Gothy barbarskými, kde s svými syny, nepřátelům pro strach, ujařmil národ mocný, zbrani zvyklý. Již tomu deset let, co ponejprv se Říma ujal, mečem trestaje nepřátel zpučnost: pětkrát do Říma se vrátil krvácející, na marách udatné syny nesa z bojiště; teď posléz, plnem slavným obklopen, vrací se k Římu ctný Andronikus, slovutný Titus, v květu rekovství. My prosíme, – pro slávu jména toho, kdo důstojným má býti nástupcem, po právě kapitolu a senatu, ježž ctíte a jemuž se kořit chcete, – odstupte stranou, moc svou zmenšete: rozpustíte vrstevníky, a prokažte svou hodnost v pokoji a pokoře, jak žadatelům náleží.

Saturninus: Jak pěkně řeč tribunova mysl mou ukájí!

Bassianus: Marku Androniku, tak důvěřím se tvé neporušené upřímnosti, tak ctím a miluji tě, i tvůj rod, drahého bratra Tita s jeho syny, a ji, před níž se z celé mysli klaním, Lavinii rozkošnou, ozdobu Říma, že milované druhy rozpouštím; a věc svou odevzdávám přízni lidu i mého štěstí, klada ji na váhy.

*Stoupenci **Bassianovi** odejdou.*

Saturninus: Vám, druzi, jež jste za mé právo stáli, všem děkuji, as tím vás propouštím; a lásce otčiny a přízni její sám sebe i svou žádost poroučím.

Stoupenčí Saturninovi odejdou.

Buď, Říme, tak mi práv a milosten, jak já jsem v důvěře ti nakloněn. – Otevřete brány, pusťte mě tam.

Bassianus: I mne, tribuni, soka skromného. Odejdou nahoru do senátního domu.

Výjev druhý

Tam též

Vejde Setník, a jiní.

Setník: Odstupte, Římané! Andronikus, vzor cnosti, z římských reků nejlepší, pln zdaru ve válkách, kde bojoval, navrátil v slávě se a štěstí z krajů, kde nepřátelům Říma mečem svým vykázal meze, pod jařmo je skloniv.

Hlahol bubnů a trub. Dva synové Tita Andronika vejdou.

*Za nima nesou dva muži rakev s černým příkrovem;
pak vejdou jiní dva synové. Po nich Titus Andronikus;*

*potom Tamora, Alarbus, Chiron, Demetrius, Aaron, a ostatní
Gothové v zajetí;
vojsko a lid následuje. Rakev se postaví na zem, a Titus mluví.*

Titus: Zdar tobě, Říme, vítězný v tvém smutku! Hle! jak se loď,
když složila své břímě, do portu vrací s drahým nákladem,
kde kotvici ponejprv vyzdvihla: Andronikus přichází
laurem věnčen, by v slzách opět vítal otčinu, to v slzách
radosti, že Řím zas vidí. Ty mocný kapitolu ochránce,¹
buď přízniv obřadům zamýšleným! Římané, z pětmecítma
statných synů, na počet půl jich, jež měl Priamus, tu vize
bídne zbytky, živé, mrtvé! Řím ať živoucím láskou odmění;
těm, které k poslednímu domovu přináším, pohřbením
u jejich dědů. Zde přejí Gothové meč dát do pošvy. Proč,
Tite, nelaskav, bez péče o své, necháváš vlastní syny
nepohřbené vzdy toulat se po děsných břehách Styxu?² –
Odstupte s cesty, ať je k bratrům složím.

Hrobka se otevře.

Dle zvyku mrtvých vítejte se mlčky, a spěte v pokoji,
umřevše pro vlast! Posvátná schránko mojih radostí,
líbezný byte šlechetství a cnosti, co synů mojih v lůně
svém chováš, a žádného mi zpět víc nevydáš!

1) *Bůh a ochránce kapitolu byl Jupiter.*

2) *Dokud nebyla těla zemřelých pochována, museli duchové okolo
řeky Styxu bloudit, nemajíce pokoje.*

Lucius: Ponech nám z Gothů vězně nejhrdšího, ať můžem oudy utnout, tělo v obět ad manes fratrum na hranici spálit, před pozemským žalářem kostí jejich; by stínové nebyli bez pokoje, nás přízraky na světě neděsily.

Titus: Dám vám ho, nejlepšího ze všech živých, neblahé královny prvorozence.

Tamora: Ustaňte, římsťi bratři! – Reku vlídný, vítězný Tite, zžel se tobě slzí, jež matka lije v strasti pro syna: tvoji-li synové ti drazi byli, ó pomni, že syn můj i mně jest milý. Což nestačí, žeš do Říma nás přived', okrášlit svého návratu triumfy, zajatce tvé i jařma římského; musíš mé syny na trzích dát vraždit, že byli hrdinní pro spásu vlasti? Když pro stát a pro krále bojovat tvým bylo za povinnost, jest i mým. Nezprzni, Tite, hrobu svého krví: chceš povahou se k bohům přiblížit? přiblíž se k nim pak milosrdenstvím: znak šlechtství je přívětivá milost; trojslavný Tite, chraň prvorozence.

Titus: Odpusťte, kněžno, mějte strpení. Zde stojí bratři těch, jež viděl Goth živé, i mrtvé; oni volají o žertvu svatě za pobité bratry: váš syn k ní určen jest, a musí umřít, by smířil žalné duchy zesnulých.

Lucius: Pryč s ním! a rychle oheň zapalte; ať meče naše na hranici z dřev mu oudy sekou, až je plamen ztráví.

Lucius, Quintus, Martius, a Mutius odejdou s Alarbem.

Tamora: Ó krutá, bohaprázná pobožnost!

Chiron: Zda byla Scythie kdy tak barbarská? Demetrius. Ctižádost Říma nestav proti Scythii.

Alarbus vejde v mír, nám živým však jest bát se hrozeb oka Titova. Stůj, kněžno, zmužile; přec ale doufej, že bohové, jež Trojskou královnu v čas ozbroji-li k pomstě přetrpké na thráckém ukrutníku v jeho stanu,³ přát budou Tamoře, královně Gothův, (když Goth byl Gothem, královnou Tamora) mstít na nepřátelích krvavé hříchy. Lucius, Quintus, Martius, a Mutius přijdou zpět s krvavými meči.

Lucius: Hleď otče, pane náš, jak římský obřad jsme konali. Alarbus rozsekán, a z útrob plamen obětní se živí, vzduch voní dýmem, jako kadidlem. Nic nezbývá, leč bratry pochovat, a přivítat je v Římě s hlučným rykem.

Titus: Tak staň se; od Andronika to budiž s jich dušemi poslední loučení.

Při zvuku trub kladou se rakve do hrobu.

3) Hekuba vydrápala oči thráckému králi Polymnestoru, protože zavraždil syna jejího Polydora.

Tu ležte v pokoji a slávě, syni; zde spíte Říma rekové ochotní, před změnou světských nehod bezpečni! Tu zrada nečíhá, nedme se závist; jed kletý neroste; tu není bouře, ni hluku, jen odvěčný sen a ticho. Tu ležte v pokoji a slávě, syni!

Lavinia *vejde.*

Lavinia: Žij dlouho v pokoji a ve cti, Tite; žij slavně, otče můj a pane drahý. Na tomto hrobě slzy povinné přináším bratrům mojim za tryznu: a klečíc před tebou zem kropím slzou radosti za tvůj návrat do Říma. Ó! žehnej mně tvou rukou vítěznou; nejlepší Římané zdar její slaví.

Titus: Aj, Říme, laskavost tvá dochovala mi stáří posilu, mé srdce zblážit! – Lavinio žij; a přežij otcův věk, i slávy věčnost, cnosti tvojí v děk!

Vejde Markus Andronikus, Bassianus a jiní.

Markus: Ať dlouho žije Titus, bratr milý, líbezný zrakům Říma vítězitel!

Titus: Tribune, bratře Marku, přijmi díky.

Markus: Vítejte, synovci, ze šťastných válek, vy na živě, i vy co slavně spíte. Vás, urozenci, stihl rovný los, kteří jste pro vlast meče tasili; však jistější triumf je pohřební zde tato

slavnost, ježto dychtila po tom, co Solon blažeností zval,⁴ a vítězství nad losem v loži čestném. – Tite Androniku, lid římský, jemuž jsi vždy byl pravým přítelem, posílá ti po mně, tribunu a zpravci svém, plášť tento barvy bílé bez skvrny, a zve tě k volbě na trůn císařský se syny po zemřelém mocnáři. Buď candidatus, a oděj se jím, bys Římu bezhlavému k hlavě pomoh’.

Titus. Tak slavné tělo žádá lepší hlavy, než která slabostí a stářím klesá. Proč na se brát ten šat, vám nesnáz činit? Mám dnes být volen s jásotem, a zítra se vlády vzdát, odřící života, a všem vám novou práci způsobit? – Čtyřicet let jsem, Římě, byl tvůj vojín, a řady národní jsem šťastně vodil, jeden a dvacet synů udatných jsem pochoval, rytíře z bojiště, jež smrtí hrdinskou ve zbroji padli, hájíce práva drahé otčiny. Podejte stáří mému čestnou berlu, ne ale žezlo, aby světem vládlo: to držel pevně, kdo je posléz držel.

Markus. Ty vlády dojdeš, Tite, žádej jí.

Saturninus: Tribune hrdopýšný, jak to víš? Titus. Měj strpení jen, kníže Saturnine.

4) *Jedinou a jistou blaženost očekával Solon teprv po smrti. On žil co zákonodárce athénský asi 600 roků před Kr., a platí za jednoho ze sedmi mudrcův světa.*

Saturninus: Po právé, Římané, mi učiňte. – Vytaste meče, dřív jich neschovejte, až bude Saturninus císařem. – Androniku, jdi raděj do pekla, než abys z lásky národa mne loupil.

Lucius: Ty hrdý Saturnine, zkázce dobra, jež tobě velkodušný Titus přeje!

Titus: Spokoj se, kníže: já ti srdce lidu navrátím, odveda je sobě samým.

Bassianus: Andoniku, tvým pochlebňíkem nejsem, však cítím tě, a chci do smrti tak činit: mou stranuli svým družstvem zmocníš, budu ti nejvšš zavděčen; a díky mužům ušlechtilým jsou čestnou odměnou.

Titus: Vy římsští občané, a tribunové, za vaše hlasy při volbě vás prosím: svěříte z lásky je Androniku?

Tribun: Pro vděčnost k dobrému Androniku, a k oslavě šťastného návratu, lid přijme koho on mu navrhne.

Titus: Jsem vděčen vám, tribunové, a prosím, by volen byl syn císařův nejstarší, princ Saturninus, jehož cnosti, doufám, že svítit budou na Řím, jako na zem blesk Titanův, by spravedlnost v státu uzrála: chceteli, jak radím, volit, podejte jemu korunu v ta slova – „Ať dlouhá léta žije císař náš!“

Markus: My hlasem svým, i schválením všech stran, jak páni, tak i lidi, za císaře volíme prince Saturnina, řkouce, – „Ať dlouhá léta žije císař Saturninus!“

Dlouhé troubení.

Saturninus: Tite Androniku, za prokázanou nám přízeň dnes při volbě naší vzdávám ti díky podlé zásluh tvých, a chci tvou přívětivost skutky odměnit: hned na začátku, Tite, abych povznes' i jméno tvé i slavnou rodinu, volím Laviniu za svou císařovnu, vládařku Říma, paní mého srdce, a v svatém Pantheonu s ní se oddám. Mluv, Androniku, zda jsi tomu rád?

Titus: Jsem, drahý pane; a ten sňatek kladu si s velkou čestí od vaší milosti: a zde, před okem Říma, Saturninu, – králi a veliteli naší říše, celého světa pánu, – obětuji můj meč, můj vůz, i moje zajaté; vše dary důstojné římského vládce: rač přijmout je za tribun povinný, mé slávy znaky, jež k tvým nohám kladu.

Saturninus: Měj díky, Tite, otče mého žití! Jak v tobě pyšním se, i v darech tvých, má zvědět Řím; a s paměti-li ztratím jen nejmenší tvých nevýslovných zásluh, pak, Římané, též věrnost ke mně ztratíte.

Titus (*k Tamoře*): Teď, kněžno, zajatou jste císaře; on z úcty k stavu vašemu šlechetně nakládat bude s vámi se všemi.

Saturninus: Pleť ženy té je krásná; věřte mi, že, moha volit, volil bych jen ji. – Vyjasni, pěkná paní, mračnou tvář: ač války los tvůj pohled proměnil, do Říma nepřicházíš k potupě: my chceme ve všem chovat tě co kněžnu. Mým slovům věřte; nedejte by hněv utískal naději: vás, kněžno, těší, kdo vznést vás může nad královnu gothskou. – Lavinio, není vám to k nelibosti?

Lavinia: Ne, pane můj; pravá urozenost jen dí tak, a knížecí zdvořilost.

Saturninus: Měj díky, milá. – Pojďme, Římané. Bez výplaty propouštím zajaté: hlásejte čest mou troubami a bubny.

Bassianus: Dovolte, Tite, panna ta jest má.

Chopí se Lavinie.

Titus: Jak, kníže? Mluvíte snad opravdu?

Bassianus: Ba mluvím Tite; a jsem odhodlán, stát na svém právě v jeho platnosti.

Markus: Suum cuique dí nám římské právo: a princ dle práva jen se k svému hlásí.

Lucius: A bude vždy se hlásit, živ jsem Lucius.

Titus: Pryč, zrádcové! Kde stráž je císařská? Toť zrada, pane! Unáší Laviniiu.

Saturninus: Kdo ji unáší?

Basianus: Kdo své právo zná, když nevěstu před světem ukrývá.

Markus a Bassianus odejdou s Laviniiou.

Mutius: Přispějte, bratři, by ji odnest mohl, já budu mečem bránu tuto hájit.

Lucius, Quintus, a Martius odejdou.

Titus: Jen za mnou, pane, hned ji zase vrátím.

Mutius: Zde není průchodu.

Titus: Jak, bídný chlapče! Mně v Římě cestu zavřít?

Titus zabije Mutia.

Mutius: Pomoz, Lucie!

Lucius přijde zpět.

Lucius: Můj otče, nespravedlivě jednáte, ba hůř; zavraždil syna v křivém sváru.

Titus: Ty ani on, vy nejste syny mými: tak by mne syn můj nikdy neznectil. Vrať nazpět císaři Laviniu, zrádce.

Lucius: Jen mrtvou, chceteli; ne za ženu, jež zákonně jinému slíbena.

Odejde.

Saturninus: Nech, Tite; císař si jí nežádá, jí ani tebe, nikoho z tvé krve: kdo jednou mi se rouhá, chci mu věřit; ne tobě, ni tvým zrádným hrdým synům, vespolečně spiklým k mému zahanbení. Nemoh' za blázna sloužit jiný v Římě, leč Saturnin? Androniku, tvé skutky se pěkně snášejí s honosným slovem, řka, že jsem trůn z tvé ruky vyžebal.⁵

Titus: Ó hrůzo! jaká řeč to hanlivá?

Saturninus: Aj jdi si; jdi, to tělo vrtkavé přej tomu, kdo svým mečem za ni máchal. Tak sobě získáš statečného zetě; jenž hoden, by s tvým rodem nekázným se spolčil, tropě rvačky v státu římském.

Titus: Co díš, jsou břitvy do živého srdce.

5) *Saturninus stojí při této řeči s Tamorou a družstvem jejím na balkonu, bezpečen před zlostí Androniků.*

Saturninus: Líbezná Tamoro, královno Gothů, jež leskem, jako hrdá Phoebe nymfy, porážíš všechny římské pěkníčky, milá-li tobě náhlost volby mé, hled', Tamoro, chci mít tě nevěstou, a vyvolit za císařovnu v Římě. Mluv, kněžno, schvaluješ-li vůli mou? Zde ke všem římským bohům přísahám, – když kněz a svatá voda na blízce, a svíce jasně planou, k obřadům vše pohotově Hymenaeovým, – že nepozdravím římské ulice, nevstoupím do paláce dřív, až odtud nevěstu snoubenou si povedu.

Tamora: A zde, v tvář nebes, k Římu přísahám, královna gothská, když ji Saturnin povýší, bude služkou jeho přání, líbeznou kojnou, matkou jeho mládí.

Saturninus: Vstup, sličná královno, do Pantheonu: – proveďte, páni, svého císaře a milovanou jeho nevěstu, pro Saturnina s nebe poslanou, jež moudrostí přemohlo osud její. Tam dokonáme obřad svatební.

Saturninus s družinou; Tamora a její synové, Aaron a Gothové odejdou.

Titus: Mne nepobízí, bych šel za nevěstou. Kdy, Tite, kráčival jsi samotén, tak znectěn, tak popouzen křivdami?

Markus, Lucius, Quintus, a Martius přijdou zpět.

Markus: Ó, Tite, hled! Ó, hled co's učinil! V zlém sporu syna ctného jsi zabil.

Titus: Tribune nemoudrý, můj syn to nebyl, ni ty, ni oni, co se k činu spikli, jenž zhanbil celou naši rodinu: nehodný bratře, a nehodní syni!

Lucius: Jen dovol, by byl slušně pochován: jen pochovat nech Mutia k jeho bratrům.

Titus: Pryč, zrádci! v tomto hrobě nesmí ležet. Již pět set roků stál týž monument, ježž jsem dal nákladně zas obnovit: zde bojovník jen, a kdo Římu sloužil, oslavně spí; ne v sporu bídně zbitý. Položte jej kde můžete, zde ne.

Markus: To jeví bohaprázdnost vaši, pane. Za Mutia synovce prosí co konal: on musí u bratrů být pochován.

Quintus, Martius: A bude, sice všichni za ním půjdem.

Titus: A bude! Který zlosyn děl to slovo?

Quintus: Ten, kdo je všudy zastat chce, jen zde ne.

Titus: Myslíte pohřbit jej mně na příkor?

Markus: Ne, drahý Tite; my jen prosíme, bys Mutia odvinil a pochoval.

Titus: Ty, Marku, též jsi udeřil v můj chochol, a s těmi chlapci čest mou poranil:⁶ vy jste mi vespolek nepřitelem; netrapte mne, a jděte s pokojem.

Martius: On není sám svůj: pojdme od něho. Quintus. Já ne, až Mutiovy kosti pohřbím.

Markus a synové Titovi kleknou.

Markus: Můj bratře, příroda tím jménem prosí.

Quintus: Můj otče, příroda tím jménem mluví.

Titus: Ty nemluv dál, k úspěchu ostatním.

Markus: Slovnítný Tite, víc než půl mé duše, –

Lucius: Můj otče, všech nás podstato a duše, –

Markus: Přej bratru Markovi synovce svého v příbytku cnosti tuto uložit, jenž umřel za svou čest a za Laviniu. Ty's Říman, neboť tedy barbarem: od Řeků Ajax s rozmyslem byl

6) Chochol (crest) je figurně řečeno, a znamená symbol rytířské cti, kterou Markus svým strannictvím poranil.

pohřben, ač samovrah, a moudrý syn Laertův⁷ za jeho pohřeb prosil srdečně. Nedej by Mutius, potěšení tvoje, vchod našel zavřený.

Titus: Vstaň, Marku, vstaň. – Co živ dne horšího jsem nespatrił, být znectěn od svých vlastních synů v Římě! – Nuž, pohřbete ho, mne však vedlé něho.

Mutius kladen do hrobu.

Lucius: Zde, milý, slož své kosti u přátel, až hrob tvůj slavoznaky okrášlíme.

Všichni: Neoplakávej nikdo Mutia; kdo pro cnost umřel, slavný život má.

Markus: Než, – abychom myšlénkám smutným ušli, – proč to, že lestná Gothův královna je povýšena v Římě z nenadání?

Titus: Proč, nevím Marku, jen že tomu tak; zda z úmyslu, či nic, je bohům známo. Neníliž muži povinna, jenž z dálky k velkému štěstí ji sem přivedl? Ba jest, a šlechetně mu odmění.

7) *Odyseus slul Římanům Ulysses; otec jeho byl Laertes, choť Penelope, syn Telemachus, a nejmenší z jonických ostrovů Ithaka (podnes Theaki zvaný) jeho království.*

*Troubení. Z jedné dveří vystoupí Saturninus s komonstvem;
Tamora, Demetrius, Chiron, a Aaron z druhých;
Bassianus, Lavinia a jiní.*

Saturninus: Nu, Bassiane, vy jste sázku vyhrál: potěš vás bůh se švárnou nevěstou.

Bassianus: Vás také, pane, s vaší. Více nedím, míň nepřeju; s tím беру odpuštění.

Saturninus: Prorádce, zákon zná-li Řím, já moc svou, ty s celou rotou opykáš tu loupež.

Bassianus: Vy loupeží to zvete, sáhnout k svému, k milence zaslíbené, teď mé choti? Však nech ať zákon římský rozhodne; já mezi tím jsem pánem svého jmění.

Saturninus: Je dobře; krátce s námi mluvíte, budem-li živi, ostře odpovíme.

Bassianus: Můj pane, co jsem spáchal, za to musím jak možná dosti činit, třeba hrdlem. To jediné však vaše Milost věz: pro všechny závazky, jež k Římu chovám, zde tento urozený šlechtic Titus je na své pověsti a na cti zlehčen; on, aby vybavil Lavinii, svou rukou zabil nejmladšího syna, jen z horlivosti k vám, rozlícen hněvem pro odpor tu, kde z dobré vůle dával. A protože, Saturnine, přijměte

jej na milost, neb ve všech věcech jednal co otec vždy
a přítel váš i Říma.

Titus: Mých činů, Bassiane, nezastávej: ty s oněmi tam na cti jsi mě
zlehčil. Ať Řím a spravedlivé nebe soudí, jak ctil a miloval
jsem Saturnina.

Tamora: Můj drahý pane, Tamora-li byla kdy lahodou tvých
zraků královských, nu slyš mou prosbu za vše bez rozdílu;
a odpusť k slovům mým co minulo.

Saturninus: Jak, kněžno! veřejně jsa znectěn, mám snad toho
mrzce nechat bez pomsty?

Tamora: Ne, pane: Říma bohové nedejte, bych byla původem
neúcty vaší! Než směle si to беру na svou čest, že dobrý
Titus ve všem nevinen, jenž v nepokrytém hněvu bol svůj
jeví. Mně kvůli milostivě k němu hleďte; netraťte přítele jen
z podezření, a nermuťte mu srdce mračným okem. – (*Tajně
k Saturninu*) Můj pane, poslechni již, udobři se, a zataj
všechnu strast a nevoli: jsa od nedávna teprv na trůn
zdvižen; by snad se lid, i s panstvem, k Titovi po dobrém
uvážení nepřidružil, a tebe neopustil pro nevědk, jenž
v Římě platí za hřích ohyzdný. Nakloň se k prosbám mým,
a nech mne jednat. Den přijde, že je všechny pobiju, i rod
i celé přívrženstvo zhubím, ty zrádné syny s otcem krutým,
jehož jsem prosila za život miláčka; ať znají hřích, když
klečíc králová na trhu darmo o milost žebrá. (*Nahlas*) Pojď,

pojď, můj vládce; – pojď Androniku; – pozdvihni starce,
zvesel jeho srdce, jež v bouři zlostných mraků tvých umírá.

Saturninus: Vstaň, Tite: císařovna zvítězila.

Titus: Tvé milosti, i její, vzdávám díky. Ta řeč, ten zrak mně nové
žití vlévá.

Tamora: Já teď jsem, Tite, Římu vtělena, a za Římanku šťastně
přijata, i musím císaři k dobrému radit. Androniku, ať
všechn spor dnes umře; – a moje čest to budiž, rozmilý,
že jsem vás usmířila s přátely. – Za vás jsem dala, kníže
Bassiane, záslibné slovo svoje císaři, že chcete měkčí být
a podajný. – Bez strachu, pánové, – též vy, Lavinio. – K mé
radě skloňte všichni kolena, a prostě císaře za jeho milost.

Lucius: Tak činíme; a přísaháme k nebi, a jeho Výsosti, že co se
stalo, vše pokud možná pokojně jsme vedli pro vlastní,
a pro sestry naší čest.

Markus: I já se zavazuji v tom ctí svou.

Saturninus: Pryč, nechte řečí: dél nás netrudte. –

Tamora: Ne, ne, můj vládce, buďme přátelsky. Tribun a synovci
před tebou klečí: ty nesmíš odepřít. Hleď nazpět, drahý.

Saturninus: Jen pro tebe, a tvého bratra, Marku, a k prosbám milované Tamory odpouštím jinochům zlé viny jejich. Vstaň zhůru. – Ač jste nevlídně, Lavinio, mne opustila, našel jsem přec družici, a slíbil jí tak jistě, jako smrt, že nepůjdu co panice od kněze. Můj dvůr-li dvě nevěsty uctit může, zvu s přáteli vás za hosta, Lavinio. – Den dnešní buď den lásky,⁸ Tamoro.

Titus: A zítra, jestli vaše Milost ráčí, štvát se mnou pardala a jelena, při hlasu fén a rohův dám vám bon jour.⁹

Saturninus: Tak budiž, Tite, zatím přijmi díky.

Troubení. Všichni odejdou.

8) „Loveday“ byl den ustanovený k přátelskému narovnání sporů a rozepří. V zákoně slul dies amoris, den lásky.

9) „Bon jour“ bylo modní pozdravení. Titus praví tak místo mysliveckého slova „heslo“.

Jednání druhé

Výjev první

Tam též. Před palácem.

Vejde Aaron.

Aaron: Teď vstoupá Tamora na vrch Olympu, jsouc losům z rány; a vysoko sedí, před hromobitím, blesku ohněm jista, závisti bledé hrozbám nedostihlá. Tak jako zlaté slunce jitro vítá, a ozlativši moře paprsky v jiskřícím voze zodiakem letí, a vystrmělé hory přezírá; tak rovněž Tamora. Jejímu vtipu slouží světa sláva, léká se cnost a koří hněvům jejím. Zbroj srdce, Aarone, a mysl uprav, bys za svou panovnicí vzhůru letěl, až nejvýš k ní, kterou v triumfu dlouho jsi vězil, spjatou lásky řetězem, a kouzlem oka Aaronova pevněj upoutanou, než v Kavkaze Prometheus. Pryč s oděvem otrockým, podlou myslí! chci blyštět, perlami a zlatem svítit, a novorozené vladaře sloužit. Jí sloužit, řek' jsem? laskat chci se s kněžnou, s tou božskou Semiramidou, sirenou a nymfou, ježto vábí Saturnina, by spatřila jak s Římem utone. Hola! jaký to povyk?

Demetrius a Chiron *vejdou vadíce se.*

Demetrius: Chirone, tvé mládí nemá vtipu, vtip tvůj ostří ni mravu, vtírat se kde já jsem vážen, i snad, umíš-li soudit, milován.

Chiron. Demetrie, ty vždy jen hrdě pýcháš, a chceš i teď mne chlubnou řečí snížit. Rok nebo dva, ten rozdíl neubírá mně vnady, tobě štěstí nepřidává: já jsem tak působný a schopný jak ty, bych přízně zasloužil milence slouže; a mečem na tobě to prokážu jak horoucně Laviniu miluju.

Aaron. He, kyje!¹⁰ záletníci ruší pokoj.

Demetrius: Aj, chlapče, že ti matka, nerozvázně, po boku zavěsila k tanci kord, jsi celý potřestěn, a krvným hrozíš? Jdi, nech té latky v pošvě lepěti, až budeš umět jak bys jí měl vládnout.

Chiron: Zatím však malá moje obratnost okáže dostatečně, co si troufám.

Demetrius: Panáčku, již tak opovázlivý?

Tasí meče.

Aaron: Hoj, pánové? Tu blíže císařského palácu máte smělost meče tasit, a taký svár veřejně pozdvihnout? Známe dobře původ

10) Tak volali obyvatelé, když se na ulici rvačky strhly, aby lid přispěl a pranicí upokojil.

celé této hádky: nechtěl bych za milion zlata věc tu učinit zjevu oněm, jichž se týče; ba za víc nechtěla by matka vaše u dvora římského, té necti dojít. Fuj, zbraně schovejte.

Demetrius: Já ne, až vetknu do jeho prsou meč můj, a do hrdla mu vrazím nazpět slova hanlivá, jež tuto proneš' k mému potupení.

Chiron: Jsem připraven a cele odhodlán, zlořeký bázlivče; jazykem hřímáš, však zbraní nedokážeš ničeho.

Aaron: Pryč odtud, pravím vám! Pro živé bohy, jimž klanějí se Gothové bojovní, ta malicherná sváda vše nás zhubí. – Což nepovážíte jak nebezpečno jest sahati na právo knížecí? Je snad Lavinia tak lehkovážná, neb Bassianus tak odrodilý, že byste z lásky mohli sváry začít bez odporu, i bez trestu a pomsty? Paňátka, pozor! – zví-li císařovna jak souhlasíte, zoškliví si hudbu.

Chiron: Necht' si to ona ví a celý svět: Laviniu miluji nad celý svět.

Demetrius: Ty pískle, uč se menším zavděk brát: Lavinia čeká na staršího bratra.

Aaron: Jste zmateni? či nevíte, jak v Římě jsou divocí a netrpěliví, že součastníka v lásce nesnesou? Pravím vám, k hrdlu sobě saháte tím úkladem.

Chiron: Tisíckrát, Aarone, chci smrt podstoupit, milenku-li získám.

Aaron: Ji získat, jak?

Demetrius: Divíš se tomu snad? Je žena, proto dá se namluvit; je žena, proto dá se přemluvit; a je Lavinia, milovat ji musíš. Aj, brachu! v mlýně teče mnoho vody, o které mlynář neví; také snadno od načatého chleba skyvu krásti: Buď Bassianus si bratr císaře, Vulkanův znak již nosil leckdo lepší.¹¹

Aaron (*stranou*): Ba tak dobrý, jak Saturninus sám.

Demetrius: Proč by pak zoufat měl, kdo umí dvořit svou řečí, okem něžným, rukou štědrou? Nezastřelil jsi častokráte srnku, a nesklidil's jí pod nosem hajnému?

Aaron: Vám, tuším, by se též při jistém lovu dost dobře vedlo.

Chiron: Kdyby se povedlo.

Demetrius: Aarone, trefil's.

Aaron: Trefu vám přeju; byste nás netrápili povykem. Nu slyšte, slyšte, – máte-li pak rozum, vadit se proto? Budete se hněvat, když oba dobře pochodíte?

11) *Narážka, kterák Venus, pustivši se s Martem do zamilovaných pletek. Vulkanovi, svému manželu, vidličky nasadila.*

Chiron: Já ne.

Demetrius: Ni já, když budu jeden z nich.

Aaron: Fuj, shodněte se, oč se nesnadíte. Vás musí lest a politika dovest, kam mysl touží; stůjte jenom na svém, co po vůli se nedá dokázat, musíte mocí vykonat jak možná. Lukrecia, vězte, nebyla tak čista, jako Lavinia, poklad Bassianův. Rychlejší cestou, než je nudná túžba, musíme kráčet; stopu jsem už našel. Chystá se totiž v krátce slavný hon; líbezné Římanky se k němu sejdou: po lese vedou cesty v šírou dáli, i jsou tam mnohá osamělá místa, pro lup a lotrovství jak by je stvořil. Tam přilákejte roztomilou laňku a skolte násilně, ač nebude-li volna: tak, a ne jinak, naděje vám svitá. Teď pojďme; císařovny zbožný vtip, jež obětuje zlosynství a pomstě, má všeho známost mít, co snujeme; ona svou radou nástroje nám zostří, a nedá, abyste se spolu rvali, brž povznese vás na vrch přání vašich. Dvůr císařský se rovná domu Fámy, palác pln jazyků, očí a uší: les necítí, je hrozný, hluchý, němý; tam mluvte, kolte, hoši, o závod: tam paste se, před nebes okem skryti, a u Lavinie v bohatstvích hodujte.

Chiron: Tvá rada, muži, bázní nepáchne.

Demetrius: Sit fas aut nefas, až tu řeku najdu žár pohasit, to kouzlo nával zkrotit, Per Styga, per manes vehor.

Odejdou.

Výjev druhý

Les. Je slyšet rohy a štěkání psů.

*Vejde Titus Andronikus s lovci aj.; Markus, Lucius, Quintus
a Martius.*

Titus: Lov je už zhůru, ráno sivojasné, po luhách vůně, háj se zelená. Vyvřete laji zde, ať zaštěká, a zbudí císaře s líbeznou chotí, zvolajte prince, loveckou zatrubte, až hluk se rozlehne po celém dvoru. Povinnost vaše, synové, buď se mnou bedlivě pozor dávat na císaře: já jsem byl této noci ve snách trápen, však ranní svit zas útěchu mi vdechnul.

*Troubení na lesní rohy. Vejde Saturninus, Tamora, Bassianus,
Lavinia, Demetrius, Chiron, a komonstvo.*

Titus: Přemnoho dobrých dnů Jasnosti vaší; vám, kněžno, též tolik a též tak dobrých. – Já slíbil, že vás po lovecku zbudím.

Saturninus: A vesele jste, páni, zatroubili, snad příliš raně novosnoubeným. Bassianus. Lavinio, co dítě?

Lavinia: Díím, že ne tak; já bděla již dvě hodiny, ba déle.

Saturninus: Na cestu tedy, koně sem a vozy, ať lov náš začne. – Uvidíte, kněžno, (*k Tamoře*) teď římskou honbu.

Markus: Já mám psy, můj pane, ty vyštvou nejkrutšího pardala,
a zlezou sebe vyšší předhoří.

Titus: A já mám koně, ty po zvěři letí kamkoli, jak po pláni
vlastovice.

Demetrius: S psem, Chirone, a koněm nelovíme, přec, doufám,
švárnou laňku ulovíme.

Odejdou.

Výjev třetí

Osamělé místo v lese.

Vejde Aaron nesa měsíc zlata.

Aaron: Kdo rozum má, myslil by, mně že schází, tu pod strom tolik
zlata pochovat, a nebyt nikdy více jeho pánem. Kdo by tak
pohrdlivě o mně soudil, věz, že to zlato nástrahu mi skuje,
z níž, chytře-li se povede, zrodí se nad míru výborný kus
lotrovství: zde lež, zlatoušku, a kdo by chtěl brát

Ukryvá zlato.

dar z truhly císařské, nedej mu spát.

Vejde Tamora.

Tamora: Rozmilý Aarone, proč smutně hledíš, když vůkol jedna rozkoš druhou stíhá? Na každém křoví ptactvo líbě zpívá; had zavitý si na výsluní hoví; v zeleném listí chladný vítr chvěje, a sype na zem stíny strakaté. V pochládku milém, Aarone, si sednem; co zatím echo štěbetné psy škádlí a rohů souzvuk křiklavě odráží, jak by dvě honby v jednom slyšet bylo, sedíce poslouchejme ryčný štěkot: a – po zápasu, v němž dle domnění se tehdáž s Didonou princ bludný kochal,¹² když na ně bouřka šťastně připadla, a tajná jeskyně je slonila, – vinouce paže kolem sebe, můžem po kratochvíli zlatým snům se oddat; a rohy, psi, a libopěvné ptactvo nám budou kolíbvou písni kojné, když své děťátko hejčká k uspání.

Aaron. Tvou žádostí, má kněžno, vládne Venus, nad mojí ale panuje Saturnus.¹³ Co znamená mé oko v sloup stojící, má tichost, trudná těžkomyslnost? mých vlasů rouno vlnité, jež vstává jak pravý ještěř, když se rozplítá a strojí k neblahému uštknutí? To nejsou láskoslibná znamení: mým srdcem vládne pomsta, rukou smrt, do hlavy pere

12) *mlčelivá, tajemství ukrývající jeskyně byla jakoby zaslonou lože, na němž se Aeneas a Dido milovali.*

13) *Narodil-li se kdo na planetě Venery (krasopaní), byl podroben moci její k lásce vzbuzující; naopak připisovala se Saturnu (Hla-doletu) moc potíšivá a krotivá.*

krev a mstyžádost. Slyš, Tamoro, mocnářko duše mé, jež neždá nebe lepšího, krom tvého, toť Bassianův osudný je den; dnes jeho Philomela jazyk ztratí:¹⁴ nevinnost její vezmou v plen synové, a smyjou ruce v krvi Bassiana. List tento vidíš? prosím, přijmi jej, a dej ten zloúkladný papír králi. – Neptej se dále; jdou nám po stopě: část doufanlivé kořisti se blíží, vše bez strachu před zkázou života.

Tamora: Ach, mouřeníne, nad život mi dražší!

Aaron: Buď zticha, kněžno. Jde sem Bassianus: měj se mu navzdor; já tvé syny vyzvu sem na pomoc při sporu jakémkoliv.

Vejde Bassianus a Lavinia.

Bassianus: Koho tu vidím? Říma královnu, komonstva příslušného zbavenou? Či snad Dianu, v jejím odění, jež opustila zasvěcené háje, by valnou honbu v lesích spatřila?

14) Philomela byla dcera krále athenského Pandiona. Vydavši se na cestu, aby sestru svou Prokne navštívila, utrpěla násilí od švagra Terea, knížete v Thracii, kterýž jí posléz i jazyk uřezal. Philomela ale vyzradila své neštěstí sestře tkaninou dovedně vyšitou, a obě uzavřely, že bude od nich Tereův syn Iltys zavražděn, a otci k jídlu připraven. Což se také stalo. Aby jich Tereus stíhati nemohl, byla Prokne proměněna v slavíka, a Philomela ve vlastovku. Pozdější změnání udělalo z Philomely slavíka, a z Prokne vlastovku.

Tamora: Nestoudný zvědači cest našich tajných! Ó, kéž mám moc Dianě přičtenou, na skráně ruče bych ti vsadila, jak měl Aktaeon,¹⁵ parohy, a feny po novotvárných oudech by se hnaly; ty nespůsobný, dotíravý muži!

Lavinia: Dovolte, vzácná kněžno, praví se, že máte zvláštní schopnost rohy sázet, a nepochybné, že jste s mouřenínem si vyšla po samotách na zkušenou. Zevs chraň vám chotě dnes před jeho psy; žel! mohli by ho za jelena míti.

Bassianus: Ten osmahlý Kimmeřan,¹⁶ věřte kněžno, čest vaši dělá černou jak je sám, skvrn plnou, ohavnou, až k ošklivosti. Proč jste se zdálila vší družiny? proč slezla s koně jak sních bílého, a šla si hledat zde těch tajných míst, kam vás jen divý mouřenín provázel, zlá žádost-li vás k tomu nevedla?

Lavinia: A přítrž vaší kratochvíle dala vám mocný důvod, že jste choti lála z nestoudnosti! – Ó prosím, pojďme odtud, nech ať se laská s černým krkavcem; to údolí se k věci dobře hodí.

Bassianus: Musím to králi bratru oznámit.

15) Aktoen byl od Diany, že ji při koupání vyčíhal, v jelena proměněn, a od vlastních psů roztrhán.

16) Kimmeřané bydleli dle Homera daleko na západě, kde byla vždy věčná (kimmerická) tma. Aaron jmenuje se tu Kimmeřan jen pro svou černou pleť.

Lavinia: On dávno již poklésky znamenal; ach, dobrý král, jak hrozně oklamán.

Tamora: Možná-li vše to trpělivě snášet?

Vejde Demetrius a Chiron.

Demetrius: Aj, drahá královno, rozmilá máti, odkud ta bledost vaší Výsosti?

Tamora: Myslíte, bledost má že bez důvodu? Ti dva mě svábili až na to místo, jak vidíte, důl pustý, ohavný, kde stromy, v samém létě, schnou a chřadnou, jsouc umorěny mchem a škodným jmelím. Zde slunce nesvítí; nic nerodí se, leč noční sova neb zlý krkavec. A ukázavše mně tu hroznou rokli, vylíčili, jak tichou noční dobou zde tisíc ďáblů, tisíc hadů syčných, desetkrát tisíc nabubřelých žab, též tolik ježů, dělá křik tak hrozný a zmatený, že každý smrtelník uslyše zblázní se, neb náhle umře. A ledva skončivše tu z pekla pověst hned doložili, že mne přivážíou zde k tomu kmenu záhubného tisu,¹⁷ a nechají tak bídnou smrti pojit. Pak nadali mně mrzkých cizoložnic, oplzlých Gothyn, názvů nejtrpčích, co jich kdy ucho pro strach zaslechlo; a kdyby divné štěstí nebylo vás vedlo, mstu by byli spáchali. Pro lásku k živé matce, mstěte se, sic nesmíte víc mými dětmi slouti.

17) *Tisovému stromu na hřbitovech přičítala se záhubná moc. Dřeva jeho užívalo se k zlým čarám.*

Demetrius: To budiž důkazem, že jsem tvůj syn.

Probodne Bassiana.

Chiron: A rána ta buď svědkem síly mé.

Probodne jej též.

Lavinia: Semiramis!¹⁸ – ne, Tamoro ukrutná; k tvým vlastnostem se hodí jen tvé jméno.

Tamora: Sem dýku: syni, ruka matčina matčinu křivdu musí napravit.

Demetrius: Stůj, královno, pro ni se chystá víc: prv žito vymlat, potom slámu spal. Panenka spoléhala na nevině, na slibu svatebním, a na věrnosti, a v této nalíčené důvěře se moci vaší navzdor postavila: má do hrobu s tím se vším odejít?

Chiron: Toť bych chtěl raděj býti kleštěncem. Odvléč jí manžela do skryté sluje, ať slouží mrtvol chuti za podlož.

Tamora: Však do vůle až među nabere, nenechte vosy na živě nás uštknout.

18) Semiramis, choť assyrského krále Nina, platí zde jakožto vzor chlipného a bujného života.

Chiron: V tom, kněžno, zajisté se zbezpečíme. – Teď, dámo, okusíme násilně té vaší upejřavé počestnosti.

Lavinia: Ó Tamoro! ty nosíš ženy tvář, –

Tamora: Slova jejích nechci ani slyšet; pryč s ní!

Lavinia: Poproste, drazí, ať jen slovo slyší.

Demetrius: Slyš vaše Spanilost: i buď vám chloubou, vidět ji plakat; srdce jenom ostaň jak pod okapem neustupný křemen.

Tamora: Kdy učila se tigřice od mláďat? Neuč jí vzteku; ty's byl od ní učen. Co mléka vypil's, změnilo se v mramor; ba při prsu již kojil's ukrutnost. – Však matky nerodí vždy rovné syny: (*k Chironovi*) pros ty, by ženskou měkkost okázala.

Chiron: Chceš abych sám si svědčil, že jsem bastard?

Lavinia: Víím, krkavec skřivánka nevytláhne: však slýchala jsem, – ó by pravda bylo! – lev, útrpností pohnut, že si nechal královských drápů cele zutínat. A krkavec, prý, sirotečky krmí, když jeho mladé v hnízdě hladem mrou: buď ke mně, byť i srdce odpíralo, tak vlídná ne, jen trochu útrpná.

Tamora: Mně nelze pochopit, co míní; pryč s ní!

Lavinia: Ó! přijmi naučení: otci k vůli, jenž dal ti život, moha tě zavraždit, nezatvrzuj se. Otevř hluché uši.

Tamora: Byť ty's mi sama neublížila, již jemu k vůli nemám smilování. – Zpomeňte, mládci, darmo plakala jsem, chtíc bratra od oběti vysvobodit; Andronikus urputný neulevil. Jen pryč s ní, užívejte podle vůle: čím horší k ní, tím dražší mému srdci.

Lavinia: Sluj, Tamoro, milostnou královnou, a skol mě vlastní rukou na tom místě; já nežádala za život tak dlouho: jsouc mrtva již od smrti Bassiana.

Tamora: Zač prosíš? pošetilá ženo, pusť mě.

Lavinia: Za rychlou smrt prosím; a ještě jedno, co ženskost brání vyřknout jazyku. Od jejich smilstva, horšího než smrt, mě zbav, a leckams hoď do hnusné jámy, čiň tak, a slitovnou buď vrahyní.

Tamora: Mým synům tedy mzdu bych měla krást: nic, nech jen bujnost na tobě se pást.

Demetrius: Pryč! ty's nás dávno přes čas meškala.

Lavinia: Nižádné smilování? žádná cudnost? Hovadný tvore! Skvrno, nepříteli nám obecného jména! Záhuba ať padne –

Chiron: Však já jí ústa zacpu. – Přines chotě:

Vleče Laviniu za sebou.

do této jámy Aaron skrýt jej kázal.

Odejdou.

Tamora: Zdar, syni: učiňte ji bezpečnu. Ať na srdce mi veselost nestoupí, prv nežli zničen Andronikův rod. Teď mouřenína k srdci přivinu, když synů rozmar przní ženinu.

Odejde.

Výjev čtvrtý

Tam též.

Vejde Aaron, Quintus, a Martius.

Aaron: Jen rychle, páni, nohy na plece: za málo přijdem k oné jámě hnusné, kde jsem vyčíhal pardala spícího.

Quintus: Můj zrak se kalí, nech to čím chce hrozí. Martius. I můj, vyznám se: kdyby o stud nešlo, nechal bych lovení, až bych si pospal.

Martius padne do jámy.

Quintus: Ty's upad'? Jakát ošemetná díra, jíž ústa křoví divoké pokrývá, krev v nově cezená visí na listí, čerstvá jak raní rosa na květ padlá! To místo vidí mi se osudné: – mluv, bratře, pádem-li jsi úraz vzal?

Martius: Ó. bratře! vzal – obrazem nejhroznějším, jímž oka zrak na srdce žal kdy pustil.

Aaron (*stranou*): Teď půjdu pro krále, by je tu našel, a spolu za podobné hádat mohl, že oni bratra jemu odpravili.

Aaron odejde.

Martius: Proč netěšíš a nesvobodíš mne z bezbožné díry krví zbrocené?

Quintus: Mne pojal náhle přepodivný strach; pot ledový probíhá třesné oudy: mé srdce tuší víc, než oko vidí.

Martius: Na důkaz, že máš pravdozvěstné srdce, pohlédni s Aaronem do této sluje, a viz tu hrůzu smrti krvavé.

Quintus: Aaron je pryč; mé srdce žalostné mým zrakům nedovolí hledět na to, čehož se leká v pouhém tušení. Ó, pověz, co se děje, vždyť jsem jak živ nebýval děckem, bát se nevím čeho.

Martius: Princ Bassianus leží v krvi stopen, na zemi stísněn, jak beránek zbitý, v té hnusné, tmavé, krvolačné jámě.

Quintus: Tmavá-li jest, jak poznáš že to on?

Martius: Na prstu krvavém má drahý prsten,¹⁹ ten osvětluje roklinu, a jako svíce v náhrobním pomníku ostkvívá zemné tváře mrtvého, a jeví rozdrásanou sluje vnitřnost: Tak na Pyrama měsíc bledě svítil,²⁰ když v krvi panenské se v noci brodil. Pomoz mi, bratře, rukou slabnoucí, – od strachu jsiliž slabý jako já, – z té hltné, přeukrutné hrobnice, tak hrozné, jak Kocytu tlama černá.

Quintus: Podej mi ruku, abych ven ti pomoh'; sic, nestačím-li silou tobě prospět, chci stržen být do lůna hltavého té prohlubiny, hrobu Bassiana. Já nejsem s to, bych tě až po kraj zdvihl.

Martius: Ni já, bych vzlezl bez tvé pomoci.

19) Řeč jest o drahém kamenu karfunklu, o němž básníci bájili, že ve tmách svým vlastním světlem svítí.

20) Pyramos a Thisbe byl zamilovaný párek v Babyloně. Pro nepřátelství rodičů museli se nočního času tajně scházeti. Jedné noci, když měsíček jasně svítil, vrazil na ně lev, a oba spáchali samovraždu; napřed Pyramos, potom Thisbe.

Quintus: Tvou ruku znova: nepustím jí víc, až budeš nahoře, aneb já dole. Ty nemůžeš-li ke mně, přijdu k tobě.

Spadne dolů. Vějde Saturninus a Aaron.

Saturninus: Jen za mnou: – vidět chci jaká to díra, a kdo to byl, co do ní právě skočil. Pověz, kdo jsi, jenž před nedávnem sešel's do této rozšklebené tlamy země?

Martius: Nešťastný syn starého Andronika, v neblahé době semo přiveden, bych našel Bassiana mrtvého.

Saturninus: Můj bratr mrtev! Jistě žert jen tropíš: on mešká se svou chotí v myslivně, v severní straně vábné obory; tam jsem ho nechal, není hodina.

Martius: Kde jste ho nechal živého, nevíme, však, hoře nám! zde nalezen jest mrtev.

Vějde Tamora s komonstvem; Titus Andronikus, a Lucius.

Tamora: Kde jest můj král a pán?

Saturninus: Zde, Tamoro; smrtícím želem sklíčen.

Tamora: Kde jest tvůj bratr Bassianus?

Saturninus: Teď ráně mé až na dno dosahuješ: ubohý bratr
zavražděn tu leží.

Tamora: Již tedy pozdě nesu zhoubné psaní,

Dává mu list.

nečasné tragedie osnovu; a divím se jak může v libém
smání tvář lidská tajit vraždy ukrutnost.

Saturninus (čte): „Jeliž ho příležitostě nezastihnem, – míníme
Bassiana, milý lovče, – přičiň se ty, a vykopej mu hrob. Náš
úmysl ti znám: odměny hledej pod kopřivím u bezového
stromu, jenž ústí oné jámy zaslání, kde má být Bassianus
pochován. Tak učiň; a měj nás vždy za přátely.“ Ó, Tamoro!
zda věc to slýchaná? Zde ona jáma, tam strom bezový.
Možnáli, hleďte mi jen lovce stihnout, o němž tu zní, že
Bassiana zabil.

Aaron: Milostný pane, zde je měsíc zlata.

Okazuje měsíc.

Saturninus (k Titovi): Dvě štěnat tvojích, feny krvavé, přivedli
bratra mého o život. – Odvlčte z jámy té je do vězení:
a nechte tam, až na ně vymyslíme si trest neslýchaného
mučení.

Tamora: Jsou oni v této jámě? Divná věc! Jak snadně byla vražda vyražena!

Titus: K tvé Výsosti na slabých kolenou, v slzách nelehce roněných jen prosím, by hrozná viny synů proklených, – klených, dokáže-li se vina jejich, –

Saturninus: Dokáže-li! aj hleďte, patrná jest. – Kdo našel psaní? Vy snad Tamoro?

Tamora: Andronikus je sám se země zdvihl.

Titus: Tak jest: však přijmi rukojemství moje; k posvátným hrobům otcův přísahám, že budou hotovi, jak velet ráčíš, svým hrdlem z podezření odpovídat.

Saturninus: Ty nemáš za ně ručit: následuj mne. K zavražděnému hleďte vy, vy k vrahům: ať slova nemluví, jich vina zřejmá; vím v duši, kdybych znal co horšího než smrt, to horší vykonal bych na nich.

Tamora: Androniku, já krále poprosím: neboj se o syny, na dobrém stanou.

Titus: Pojď, Lucie; nečekej bys s nima mluvil.

Odejdou různem.

Výjev pátý

Tam též.

*Vejdou Demetrius a Chiron s porušenou Laviniou; ruce její jsou
uťaty, jazyk vyřezán.*

Demetrius: Jdi, pověz teď, umí-li jazyk mluvit, kdo jazyk vyríz,
kdo tě porušil.

Chiron: Napiš své myšlení, a zjev co míníš; a chce-li pahýl tvůj,
buď písařem.

Demetrius: Jak umí znamení a čáry črtat.

Chiron: Jdi, volej, čerstvou vodu, ruce umyt.

Demetrius. K volání jazyk schází, ruce k mytí; pojď, odevzdej ji
němým procházkám.

Chiron: Já bych se oběsil na jejím místě.

Demetrius: Kdybys měl ruce provaz zadrhnout.

Demetrius a Chiron odejdou. Markus přijde z honby.

Markus: Kdo to, – má synovkyně na útěku? Pověz jen, kde tvůj manžel? – Jsem-li ve snách, dám celé bohatství bych procitnul! A bdím-li, ať mě koule s nebes skolí, bych usnul do věčného usnutí! – Mluv, milá, rukou nemilou a krutou kdo stal a oseká, a zbavil kmen dvou vřtví, okras líbezných, v jichž stínu objímavém se králům spáti chtělo, že po všem štěstí půl tak nebažili, jak po tvé lásce? Což pak nepromluvíš? – Ach! purpurový proud horoucí krve, jak šumný pramen větrem rozehraný, dme se a padá na rtech růžených, s tvým dechem medným přijda odejda. Ó, jisté, že kýs Tereus tě zprznil, a jazyk tvůj, by zjeven nebyl, uťal. Ach! studem jata tvář teď odvracuješ; a co jsi krve ztratila, tekoucí jak z otevřené trouby u studny, přec líce tvé se červená co Titan v uzardění, když s oblakem se potká. Mám mluvit za tebe? mám říci, ano? Ó! kéž znám srdce tvé; i odrodilce, bych, duši k úlevě, moh' jemu láti. Žal utajený, jak pec ucpaná, kde vládne spálí srdce na popel. Ztrativši Philomela jazyk jen, vyšila pracně co na mysli měla. Však tobě, drahá, prostředek ten uťali: s tebou se potkal Tereus chytřejší, a usekal ty něžné prsty, jež by nad Philomelu krásněj vyšívaly. Ó, netvor! že pak neviděl, jak ruce ty liliové po lautně se chvěly co osykový list, až radostí se hedvábné struny s nima objímaly, pro život svůj by nebyl jich se dotknul; že neslyšel nebeských blahozvuků, jež lahodný ten jazyk vyvodil, on by byl nůž svůj upustil,

a usnul, jak Cerberus u nohou pěvce z Thracie.²¹ Pojď již,
ať otec oslepne; ten pohled otcovské oko musí oslepit. Děšť
za hodinu vonná luka stopí; což roku plác ty oci otcovské?
Neodstupuj, žal náš je vždy s tebou: ó, by byl žal jen strasti
úlevou.

Odejdou.

21) „Pěvec z Thracie“ jest Orfeus, řecký věštec a pěvec, který čarovným zpěvem svým nejlítější šelmy, ano stromy a skály okouznil, a touž mocí také milovanou manželku svou Eurydiku z říše stínů na krátký čas zpět vyvedl. Práví se o něm, že byl od Bakchantek roztrhán.

Jednání třetí

Výjev první

Řím. Ulice.

Vejdou senatorové, tribunové, a úředníci soudu; Martius a Quintus kráčejí v poutech na popravní místo; před nima jde Titus a vede slovo.

Titus: Důstojní otcové! tribuni, slyšte! Zžel vám se starce, jenž svou mladost trávil v zlých válkách, když jste vy bezpečně spali; pro krev mou za Řím vylitou ve vojně; pro vše ty mrazné noci, jež jsem probděl; pro tyto hořké slze, jimiž se po tvářích staré vrásky naplňují; slituj se vám mých odsouzených synů, jichž duše nejsou zkažené, jak mníte. Pro dvamecítma synů neplakal jsem, ti spějí na vznešeném loži slávy: tribuni, za ty zde do prachu píšu

Vrhne sebou na zem.

žal srdce hluboký, a duše pláč. Ať země žízeň slzami se zhasí; krev synů mých ji studem polije.

Senatorové, tribunové, a ostatní odejdou se zajatými.

Ó země! Déštěm hojnějším tě zblážím, tekoucím z těchto dvou mých starých ssutin,²² než mladý apríl všemi prškami: za parna letního tě kropit budu, sníh v zimě horkou slzou roztápět, by tvář ti věčným jarem zkvíkala, odřekneš-li se pítí krev mých synů.

Vejde Lucius s vytaseným mečem.

Ctihodní tribunové! Vlídni starci! Odvažte syny, ortel smrti zrušte; bych říci směl, ač dřív jsem neplakával, že slza má je mocným řečníkem.

Lucius: Předrahý otče, marně běduješ: tribun tě neslyší, ni živá duše, ty skalině jen žal svůj vykládáš.

Titus: Ach, Lucie, nech mne prosit za bratry. – Tribuni, ještě jednou žádám vás!

Lucius: Z tribunů, otče, neslyší tě nikdo.

Titus: Co škodí, muži: třeba slyšeli, nedbali by; a kdyby dbali, žalu by necítili, já však prosit musím, ač bych se u nich minul s prospěchem. A proto žal můj kamenům vykládám, ty, nemohu-li bídě odpovídat, vždy lepší jsou než tribunové v tom, že nepřeruší proudu řečí mých.

Vstává.

22) Titus nazývá své oči staré ssutiny, z nichž voda stále kape.

Když pláču, přijmou skromně u nohou mé slzy, jak by se mnou plakaly; a kdyby vážný šat je odíval, Řím neměl by jim rovných tribunů. Kámen je měkkounký tak jako vosk, tribunové jsou tvrdší nežli kámen; kámen je mlčenlivý; neublíží, tribunův jazyk odsuzuje na smrt. Proč ale stojíš s mečem dobytým?

Lucius: Bych bratry od smrti vysvobodil; za tuto opovážlivost byl vyřčen od soudců ortel věčného vyhnanství.

Titus: Ó, šťastný! blaze byl jsi obmyšlen. Nemoudrý Lucie, což pak nenahlížíš, že tento Řím je poušť jen, plná tigrů? A tigr musí loupit; Řím má na lup jen mne a vás: ó jaké štěstí tedy, že od těch hltavců jdeš do vyhnanství! Kdo tu přichází s bratrem naším Markem?

Vejde Markus a Lavinia.

Markus: Stůj, Tite, oči šlechetné ať pláčou; anebo srdce šlechetné ať pukne: žal stáří tvému záhubný přivádím.

Titus: Chce-li mě zhubit, nuž okaž mi jej.

Markus: To byla tvoje dcera.

Titus: A je až dosud, Marku.

Lucius: Ach, hoře mi! ten obraz zabíjí.

Titus: Mdloduchý chlapče, vzhůru, pohled na ni. – Lavinio, mluv,
čí ruka prokletá před otcův zrak tě staví bezrukou? Ký
blázen moři vody přidával, otepě nosil do planoucí Trojy?
Má žalost stála na vrchu, než přišlaš, teď jako Nilus břehy
zamítá. – Podej mi meč, já též si ruce utnu, vždyť bojovaly
za Řím zbůhdarma, krmíce tělo žal můj vychovaly; na
prázno vzpínal jsem je v modlitbách, a užíval jich k činům
jalovým: poslední služba, za niž prosím, jest, by jedna
druhou utít pomohla. – Lavinio, rád jsem rukou že nemáš,
mát ruce nadarmo, kdo Římu slouží.

Lucius: Mluv, sestro ušlechtilá, kdo tě mučil?

Markus: Rozkošný stroj jejího myšlení, jenž vyžvatlal vše s líbou
výmluvností, je vyrván z této prázdné, něžné klícky, kde
pěl jak milozvučné ptáče písne rozmanité, a každý sluch
okouzlil.

Lucius: Ó! promluv za ni, kdo ten skutek spáchal?

Markus: Tak jsem ji našel lesem bloudící, kde hleděla se ukryt,
jako laň nezhojitelnou ranou trefená.

Titus: To byla moje laň; a kdo ji ranil škodil mi hůř, než aby mě
byl zabil: zde stojím teď, jak člověk na skále, jenž moře
pustinou obklíčen vidí rostoucí vlnu za vlnou se dmouti,
a čeká až ho zlostný příval strhne, a do propastí slaných
pohltní. Tam bídné syny k smrti odvedli, tu stojí druhý,

z vlasti vyhnanec, zde bratr v pláči nad mou žalostí; co však mou duši nejostřeji bodá, jsi ty, Lavinio, dražší než má duše. – Již pouhý obraz tvého utrpení byl by mě zbláznil: co si počít mám, vida v tom stavu živé tělo tvé? Ty nemáš rukou, slzy utírat, ni jazyka, zjevit nám mučitele: tvůj manžel zabit, a pro jeho smrt jsou bratři odsouzeni, a již mrtvi. Hleď, Marku; ach! můj Lucie, pohleď na ni: když jsem o bratřích dotknul, čerstvé slzy po tvářích vyvstaly, jak medná rosa na uštnuté, půl svadlé lilii.

Markus: Snad pláče, že jí chotě zavraždili: snad proto, že zná jejich nevinnost.

Titus: Jestliže chotě zavraždili, plesej, neb pomsta zákona jich dostihla. – Ne, takou ohavnost jim nelze stropit; svědectví dává sestrin zármutek. – Lavinio, nech mne líbat ústa tvá, neb okaž, čím bych tobě polehčil. Tvůj dobrý strýc, tvůj bratr Lucius, ty a já, chceš bychom ke studánce sedli, do ní se dívali, vidouce tvář tam pokálenou, jak neosáklá luka, kde od povodně blatné bahno stojí? Chceš, bychom do ní hleděli tak dlouho, až jasný proud by, zbaven sladkosti, se změnil hořkým pláčem v slanou kaluž? Či máme sobě ruce stít, jak tvoje? neb jazyk ukousnout, a v němých hnutích protrávit zbytek záští plných dnů? Co počít? My, co máme jazyky, sestavme návrh dalších svízelnů, ať příštím věkům za div sloužíme.

Lucius: Nech slzí, otče; hled', jak bídná sestra tvou trýzeň usedavě oplakává.

Markus: Spokoj se, drahá. – Tite, osuš oči.

Titus: Ach, Marku! bratře můj, vímť že tvůj šátek z mých slzí ani jedné nevypije, ty jsi jej ve svých vlastních utopil.

Lucius: Dovol, Lavinio, bych tvé líce otřel.

Titus: Hled', Marku! rozumím těm znamením. By měla jazyk k mluvení, řekla by bratrovi totéž, co jsem tobě pravil: že šátek věrným pláčem jeho smočen nemůže sloužit bédně tváři její. Jaká to soucitelnost v utrpení; bez pomoci, jak peklo bez spasení!

Vejde Aaron.

Aaron: Tite Androniku, můj císař pán ti vědět dává, – miluješ-li syny, ať Markus, Lucius, ty sám, starý Tite, neb z vás kdokoli ruku sobě utne, a odešle ji králi; on pak za ni navrátí tobě oby syny živé; to budiž hříchu jejich výplatou.

Titus: Milostný císaři! Aarone vlídný! Pěl někdy krkavec jak skřivánek, když sladce hlásá o východu slunce? Od srdce rád císaři ruku pošlu. Pomůžeš, Aarone, ji useknout?

Lucius: Nech, otče; ušlechtilé ruky tvé, jež porazila tolik nepřátel, neodešlem: má ruka půjde za ni. Mladost si může lehčej krve ubrat, má krev ať tedy bratrům život spasí.

Markus: Z vás dvou či ruka nehajila Říma, a máchajíc krvavou halabardou nevpsala zkázu nepřátelům na tvrz? Bez velkých zásluh není žádná z nich. Má ruka ale práznila; ta nechte ať synovcům je smrti výplatou, tak jsem ji k důstojnému konci choval.

Aaron: Usnete se, či ruku ponesu, je strach že umrou, prv než spása přijde.

Markus: Má ruka půjde.

Lucius: Bůh ví, že nepůjde.

Titus: Již nechte hádky: zde to suché bejlí hodí se k vypletí; mou ruku vezmi.

Lucius: Rozmilý otče, mám-li slout tvým synem, nech mne od smrti bratry vykoupit.

Markus: Pro péči otce našeho i matky, mně dovol lásku bratrskou dokázat.

Titus: Sjednejte se; já ruky uspořím.

Lucius: Jdu pro sekeru.

Markus: Mně však poslouží.

Lucius a Markus odejdou.

Titus: Pojď, Aarone; já oba oklamám: propůjč mi ruku tvou, dám za to moji.

Aaron (stranou): To zve-li klamem, chci být poctivý, a co živ nebudu tak světa klamat: – vás ale jiným činem oklamu, shledáte to než půlhodina mine.

Usekne Titovi ruku. Lucius a Markus se vrátí.

Titus: Teď konec sporu; co má být, se stalo. – Můj Aarone, dej ruku císaři: a řekni, ruka ta že tisíckrát ho v tísní chránila; ať ji dá pohřbit: zasloužilátě víc, to ať se stane. O synech pověz, že jich sobě vážím co klénotů lacině koupených; však drahých tím, že vlastní své jsem koupil.

Aaron: Já jdu, Androniku; a za tvou ruku shledáš se v krátce opět s svými syny. (Stranou) Mním, s jejich hlavami. – Již pomyšlení na toto zlosynství mi pastvou jest! Troup může cnost si, běloch milost přát, Aaron má tvář i duši černou rád.

Odejde.

Titus: Tu jednu ruku zdvihám k nebesům, a z druhé ruce křehké
kloním k zemi: dá-li se která moc nešťastným pláčem
obměkčit, vyzývám ji. – Chceš ke mně kleknout? (*K Lavinii*)
Pojď, drahá; nebe prosby uslyší, sic oblohu vzdycháním
zakalíme, a slunce mlhou zastřem, jako oblak, jenž
k rozvlažným nádrám svým je tulí.

Markus: Ó! bratře, promlouvej o věcech možných, a neboť se
v nejhlubších propastech.

Titus: Což není strast má hluboká, i bez dna? Nech pak i vášně
mou být bezednou.

Markus: Jen aby nárek rozumem byl veden.

Titus: By rozum znal těch strastí příčinu, toť by se žalost dala
v mezích spoutat. Když nebe pláče, zem-li nepřetéká?
když vicher třestí, nevztěká se moře, nadutou tváří hrozíc
obloze? Ptáš tu se ještě po příčinách bouře? Já moře jsem;
slyš vanot vzdechů jejích! Slzící nebe ona jest, já země:
jejími vzdechy moře mé se zdvihá; pláč její ustavičný
rozvodní mou zemi, v přívalech utopenou. Jak? trýzně
její v útrobách skrýt nelze, i musím jako opilec ji zvrátit.
Dovol; kdo ztrátu nese, chce mít vůli, by žluči směl polehčit
z trpkých úst.

Vejde Posel, nesa dvě hlavy a ruku.

Posel: Androniku, zlou vzal jsi odplatu, že's poslal stanou ruku císaři. Zde jsou dvě hlavy synů šlechtitných, zde ruka tvá s potupou vrácená: tvůj žal je bavi, mužnost berou v posměch, že pomyšlení na tvůj bol víc bolí, než upomínka na smrt otcovu.

Odejde.

Markus. Vychladni horká Aetno sicilská, a srdce mé buď věkožhoucím peklem! To trápení nedá se déle snášet. S plačícím plakat dává úlevu, žal, stíhán posměchem, je dvojí smrt.

Lucius: Jakkoli hluboce ten pohled bodá, přec život ohavný se zděsit nedá. Smí-li pak smrt životu nechat jména, kde život není víc než oddychání!

Lavinia jej líbá.

Markus: Ach! políbení to je bez útěchy, jak zmrzlá voda hadu zkřehlému.

Titus: Kdy bude skončen hrozný tento sen?

Markus: Teď odstup pochlebenství: Tite, umři. Ty nesníš: zde jsou hlavy dvou tvých synů, tvá statná ruka, dcera schroumaná; syn třetí vyhnán, pohledem dojemným vybledlý, bez krve; zde já, tvůj bratr, kamenná socha,

studená a stuhlá. Od dneška nebudu mým žalům bránit.
Rvi vlasy stříbrné, a zuby svými ohrýzej druhou ruku;
nám pak strašný ten pohled zavři oči nešťastné! Teď přišla
doba bouře; proč jsi utich'?

Titus: Ha, ha, ha!

Markus: Jak, ty se směješ? nevčasná to chvíle.

Titus: Mně nezbylo nijedné slzy k pláči: můj žal je bez toho jen nepřítel, a rád by osed' moje rosné oči, a slzou poplatnou je oslepil; kde mám pak hledat pomsty jeskyni? Zde ty dvě hlavy, zdá se, mluví se mnou, a hrozí mně, že blažení nedojdu, až bude všechna neřest do hrdla jim vrácena, kteří ji spáchali. A nyní hledme, jaký je náš úkol. – Můj lide v těžkostech, postav se kolem, ať osobně k každému promluví, a k duši přísáhnou, že křivdy pomstím. – Slib učiněn. – Nes, bratře, jednu hlavu, a já do této ruky druhou vezmu: Lavinio, také na tě práce dojde; miloušku, chop mou ruku mezi zuby. Ty ale, hochu můj, odejdi s oči; ty's vyhnanec, a nesmíš prodlévat. Spěš mezi Gothy, vyzdvihni tam vojsko; máš-li mě rád, jak doufám, zlíbej mě a jdi, nám velké dílo nastává.

Titus, Markus, a Lavinia odejdou.

Lucius: Buď zdrav, Androniku, ctihodný otče; nejbolestnější muži ze všech v Říme. Zdar, hrdý Říme: než se Lucius vrátí, nad

život dražší závazky opouští. Lavinio, sestro šlechtná, buď zdráva; ó abys byla, jak jsi bývala! Však Lucius žije teď s Laviniou jen v zapomenutí, a bolném záští. Dočká-li Lucius, splatí vaše křivdy, a hrdý Saturnin s svou kněžnou musí jak Tarquin s královnou ve branách žebrat.²³ Teď mezi Gothy, tam chci síly sbírat ku pomstě nad Římem a Saturninem.

Odejde.

Výjev druhý

Pokoj v Titově domu. Banket je přistrojen.

Vejde Titus, Markus, Lavinia, a mladý chlapec Lucius.

Titus: Tak, sedněte; a nejezte mi víc, než co nám právě sílu zachová ku pomstě hořkých našich trápení. Rozpleť ten v žalu svitý uzel, Marku:²⁴ já s synovkyní tvou, my nebožátka nemáme rukou, aniž možná nám bol desaterý paží skříženou vytvářít. Tato bídná pravice mi zbyla, abych mohl nádra trýznit; a když mé srdce, bídou pominulé, na dutý žalář těla mého tluč, srazím je takto dolů. – (*K Lavinii*) Ty vzore žalu mluvíš v znameních, a když tvé srdce úraživě bije, tak

23) Viz: „Všeobecný dějepis“ od Smetany. Str.99. a d. v I dílu.

24) Totiž: paže v zármutku křížem složené.

rázem nemůžeš ho utišit. Poraň je vzdechem, děvo, lkáním zabij; anebo uchop nožík mezi zuby, a zrovna do srdce si ránu zasad; by každá slza z oka uroněná kanouc v tu stoku vsákla se, a blouda i s nářkem v slaných vodách stopila.

Markus: Fuj, bratře! neuč jak by měla sáhnout na outlý život rukou násilnou.

Titus: Aj, zbláznil jsi se také soužením? Já, Marku, jediný smím rozum pozbyt. Na život sáhnout rukou násilnou? Ach! k čemu jméno ruky vyslovuješ? Má snad Aeneas dvakrát vypravovat, jak Troja žárem lehla, a on zbídněl? Ó! vyruč vše, co jedná o ruce, bys nevzpomínal stále že jme bez ní. Fuj, fuj! jak blouznivě ta slova stavím! Zapomenem snad, že jsme bez rukou, i kdyby Markus ruky nejmenoval?
– Teď s chutí do jídla; jez, děvo sličná. – Pití tu schází. – Marku, slyš co praví; já umím trapná znamení vykládat. Chce říci, že jen slze pije, z žalu vyvařené, po lících stírané.
– Ty nemá plačnice, já zvím tvou mysl, tvé tiché hnutí tak dokonale, jak svatou modlitbu mnich žebravý: ať vzdycháš, pahýl k nebi vznášíš, kýváš neb mrkáš, klekáš, dáváš znamení, já upletu si z toho abecedu, a stálým cvičením, co míníš, poznám.

Chlapec: Dědečku, nežaluj tak přehořce: rozvesel tetku pěknou pohádkou.

Markus: To outlé děcko pláče útrpností, že vidí těžkou mysl děda svého.

Titus: Mlč, výrostku; ty's dělán ze slzí, a v slzách rozplyne tvůj život rychle.

Markus udeří nožem na stůl.

Po čem jsi, Marku, mrštil nožem svým?

Markus: A také jsem to zabil, – totiž mouchu.

Titus: Jdi s očí, vrahu! moje srdce zabil's; mé oči krutých divadel jsou syty; vražedný skutek spáchán na nevinném nešlechtí bratra Titova. Jdi pryč; vím že se nehodíš do spolku mého.

Markus: Ach! pane, vždyť jsem jenom mouchu zabil.

Titus: Měla-li moucha otce nebo matku, jak ten as věsí outlá, zlatá křídla, a do povětří samé nářky bzučí? Ta ubohá nevinná muška! Přilítne s pěknou bzučnou píseňkou nás vyrazit; a ty ji zabiješ.

Markus: Rač odpustit: to byla moucha černá, ohyzdná, mouřenínu císařovny podobná; a jen proto jsem ji zabil.

Titus: Ó, ó, ó! Tehdy mi odpusť, že jsem tebe káral, neb učinil jsi milosrdný skutek. Podej mi nůž tvůj, budu nad ní jásat;

s oblíbením, že jest to mouřenín naschvál sem přišlý, by mě otrávil. – Zde to je tobě, a to Tamoře. Ach, chlape! Snad jsme tak nesešli, a smíme mouchu si zabít, když k nám v podobě jak uhel černého mouřenína přiletí.

Markus: Ach, nebohý! od strasti zbědován má liché stíny za věc podstatnou.

Titus: Odklízejte. – Lavinio, pojďme spolu: do tvého pokoje; tam budu čítat žalostné příběhy ze starých časů. – Pojď se mnou, hochu: ty máš mladý zrak, bys dále čet', až můj se kalit začne.

Odejdou.

Jednání čtvrté

Výjev první

Tam též. Před Titovým domem.

*Vejde Titus a Markus. Pak vystoupí mladý Lucius,
Lavinia běží za ním.*

Chlapec: Dědečku, pomoz! tetička Lavinia mě všady stíhá, a já nevím proč. – Můj strýčku, Marku, hled' jak za mnou běží! Ach! tetičko, já nevím co mi chcete.

Markus: Pojď ke mně, Lucie; nestrachuj se tetky.

Titus: Ty's u ní v lásce, tobě neublíží.

Chlapec: To bylo, když můj otec v Římě žil.

Markus: Co chce Lavinia těmi znameními?

Titus: Neboj se, Lucie: – něco jistě míní. Hled', Lucie, hled' jen jak si tebe váží: ty s ní máš někam jít, kam ona chce. Tak

pilně, hochu! nečetla Kornelia svým synům nikdy,²⁵ jako ona tobě, od Tullia řečnictví, a pěkné básně. Nemůžeš uhodnout k čemu tě nutí?

Chlapec: Já nevím, aniž mohu uhodnout, leč že je náhlou šíleností jata; přechasto říkával mi dědeček, že člověk velkým žalem rozum ztratí; též četl jsem, že v Troje Hekuba se lítostí zbláznila: odtud můj strach; ač věřím, že mě ušlechtilá teta co vlastní matka ráda má, i že malého chlapce v šílenství jen straší; protože jsem knihy zahodil, a utek', snad bez příčiny. Odpusť, milá tetko; a jestli strýček Markus s náma půjde, chci, milostpaní, rád být k službám vašim.

Markus: Já půjdu, Lucie.

Titus: Jak to, Lavinio? – Marku, co pak míní? Nějaká kniha to kterou chce vidět. – Z těch která jest to? Otevři je, hochu. – Však ty's jich pročtla víc, jsi v lepších zběhlá; pojď, vyvol sobě z celé knihovny, ukrať si žalu, až nám nebe zjeví kletého pachatele skutku toho. – Kterou to knihu? Proč pažema opětne pozdvihuje?

Markus: Snad míní, že se ke zločinství spiklo jich víc než jeden. – Ano, víc jich bylo; aneb o pomstu vypíná je k nebi.

25) Synové její byli Tiberius a Kajus Gracchus. Kniha, o níž zmíněno, je nepochybně „Orator“ od Cicerona; známé pojednání o výmluvnosti.

Titus: Jaká to kniha, Lucie, do níž strká?

Chlapec: To jsou Metamorphose od Ovidia: má matka mi je dala.

Markus: Z lásky k mrtvé snad zvolila je mezi ostatními.

Titus: Ó ticho! listy pilně obrací! Pomozte: co hledá? – Mám číst, Lavinio? Zde stojí smutný příběh Philomely, o Tereu, jeho loupeži a zradě; a loupež, bojím se, byl kořen muk tvých.

Markus: Hle, bratře! pozoruj jak listy skoumá.

Titus: Mé dítě, přepadli tě, zloupili, a potupili jako Philomelu, násilně v krutém, pustotném lese? – Hleď, hleď! – To místo, kde byl lov, je takové, (ó bychom byli nikdy nelovili!) jak je tu básník právě popisuje, jen pro vraždu a loupež stvořené.

Markus: Proč staví příroda tak hnusnou rokli, nejsou-li bohům k rozkoši tragedie?

Titus: Okaž nám, děvó, – zde jsi mezi svými, – ký Říman odvážil se toho skutku: nevkrad' se Saturnin, jak tehdáž Tarquin opustil tábor, by s Lukrecií hřešil?

Markus: Posad' se, drahá: – bratře, sedni ke mně. – Apollo, Palla, Zevs, Merkurius mě osvět', abych zradu vyskoumal! – Dívej

se, pane; – dívej se, Lavinio: ta písečina zde je hladká;
vládni, umíšli, holí takto.

Píše jméno své hůlkou, kterou drží v ústech a mezi nohama.

Já jsem napsal své jméno bez pomoci obou rukou.
Proklaté srdce, jež nás ke lsti nutí! – Piš, rozmilá, i odhal
konečně co bůh ku pomstě na jevě chce vidět. Veď nebe
péro tvé, bys jasně vtiskla svůj žal, my zrádce poznali
a pravdu!

Ona, držíc hůlku v ústech, vede ji pomocí pahýlů, a píše.

Titus: Ó! přečtete-li pak co napsala? Stuprum – Chiron –
Demetrius.

Markus: Jak, jak! – ti chlípni syni Tamory jsou působci krvavé
ohavnosti?

Titus: Magni dominator poli, tam lentus audis scelera? tam lentus
vides?²⁶

Markus: Spokoj se, drahý pane můj, ač vím že stačí, co do
země vepsala, nejtíšší mysl vzbouřit k odboji, a dětské
duše k hněvům popudit. Pojď, klekni se mnou, bratře,

26) Citat jest z tragédie „Hippolytus“ od Seneky.

i s Laviniou, a s chlapcem, těchou Hektora římského,²⁷
a přisahejme, – jak s bolestným chotěm a otcem znectěné
počestné ženy přísáhal Brutus pro podav Lukrecie, –
že chceme, po dobrém uvážení, až na smrt stíhat tyto
zrádné Gothy, krev jich vylíti, neb v té hanbě zhynout.

Titus: Ó, nepochybně, kdybys věděl jak; a však vyštveš-li
nedvídata ven, dej pozor: zbudíš samici, a ta, zvětří-li tě,
je se lvem spolčena, i konejší ho, vznak s ním pohrávají,
až usne; a pak dělá co jí libo. Ty's ještě mladý lovec:
Marku, nech tak; já sobě raděj zjednám desku z kovu,
a vryju do ní ocelem ta slova, a schovám ji. Zlost větrů
severních rozvěje písek jak Sibylské listy; kde najdeš lekcí
svou? – Co pravíš, hochu?

Chlapec: Já, pane, pravím, kdybych mužem byl, matčina ložnice
by neschránila těch podlých otroků před římským
jařmem.

Markus: Ty's můj hoch! často otec tvůj totéž vykonal pro svou pro
nevděčnou vlast.

Chlapec: Tak učiním i já, budu-li živ.

*27) Hektor římský jest Titův vyhnaný Lucius, jenž malého Lucia tak
otcovsky miluje, jako trojanský princ Hektor syna svatého Astya-
naxa.*

Titus: Pojď se mnou do zbrojnice, Lucie; já tě tam vypravím: a můj miláček ponese dary synům císařovny ode mne, které oběma jim pošlu. Chceš poselství to vykonat, či nechceš?

Chlapec: Chci, dědečku, mou dýkou do jich srdce.

Titus: Ne tak, můj hochu; naučím tě jinak. Lavinio pojď. –
Dohlédni k domu, Marku: já s Luciem u dvora chci pána dělat; a věru musejí nám k službám stát.

Titus, Lavinia, a Chlapec odejdou.

Markus: Ó nebe! slyšíš nevinného kvílit, a neulevíš, neznáš slitování? Přispěj mu, Marku, v jeho vytržení, on má v svém srdci více bolných jízev, než od nepřátel ran v rozbitém štítu; však ve své dobrotě nežádá pomsty. –
Andronika starého pomsti nebe!

Odejde.

Výjev druhý

Tam též. Pokoj v palácu.

Jedněmi dveřmi vejde Aaron, Demetrius a Chiron; druhými mladý Lucius, a Služebník, nesa svazek zbraní, na kterých jsou verše napsány.

Chiron: Demetrie, syn Luciův je zde; jakési poselství má vyřídit.

Aaron: Kés bláznovství od bláznivého dědka.

Chlapec: S největší pokorou co možná, páni, vám úctu vzdávám od Andronika; – (*stranou*) a vzývám bohy římské na smrt vaši.

Demetrius: Můj Lucie, děkujem. Co nového?

Chlapec (*stranou*): Nového: že jste oba vyzrazeni, co násilníci známi. (*K nim*) Dovolte, můj děd vám, v dobrém úmyslu, posílá nejlepší zbraně ze své zbrojnice, pro radost vaší vzácné mladosti, naděje Říma; tak mi aspoň velel, a já tak dím, dar jeho Vašnostem podáváje, byste v čas potřeby se mohli ozbrojit a vystrojit. S tím vás opouštím, (*stranou*) lotry krvavé.

Chlapec *odejde se služebníkem.*

Demetrius: Co to? List svinutý, dokola popsán? Nu podívejme se:
Integer vitae, scelerisque purus, non eget Mauri jaculis,
nec arcu.

Chiron: Ó! totě verš Horatiův; znám jej dobře: před časy jsem jej
v grammaticě čítal.

Aaron: Ba právě! – verš Horatiův; uhodli jste. (*Stranou*) Což je to
pěkná věc, být hodným oslem! Tu není žertů! stařec zná
jich vinu, a posílá jim zbraně s nápiskami, jež do živého
nenadále raní; by vtipná císařovna zdráva byla, pochválila
by Titův výmysl: však v nepokoji pokoje jí přejme.²⁸ (*K
nim*) Aj, pání, nebyla to šťastná hvězda, co nás do Říma
vedla, cizince, a k tomu zajaté tak povznesla? Mně bylo
milé, že jsem u vrat zámku před bratrem vzdoroval
tribunovi.

Demetrius: Mně však je milejší, že taký pán nám mrzce lichostí,
a dary dává.

Aaron: Nemá snad příčiny, Demetrie? Zdali jste s dcerou vlídně
nejednali?

Demetrius: Já bych si tak as tisíc Římanek chtěl nadejít, a po řadě
jich užít.

28) *Tamora byla toho času již na slehnutí, a čekala porodu svého s nepokojnou myslí.*

Chiron: Milostné přání, věru plné lásky.

Aaron: Jen matka schází vám, by řekla amen.

Chiron: Ba řekla by přes dvacet tisíckrát.

Demetrius: Teď pojďme, a všech bohův poprosme za milovanou matku v bolestech.

Aaron (*stranou*): Pros ďáblův; bohové nás opustili.

Znění trub.

Demetrius: Proč trouby císařské tak vyzvukují?

Chiron: Snad radostí, že císař syna dostal.

Demetrius: Mlč! kdo přichází?

Vejde Kojná s mouřenínským Dítětem.

Kojná: Dobré jitro, páni. Povězte, jestli Aaron mouřenín není víc na světě.

Aaron: Ať je si víc neb míň, anebo pranic, tu stojí Aaron; co chceš Aaronovi?

Kojná: Předrahý Aarone! po nás je veta. Teď pomoz, sice běda tobě na vždy!

Aaron: Co tropíš, k čemu je to skučení! Co přikrýváš a muchláš v náručí?

Kojná: Co ráda bych před nebes okem skryla, mé císařovny hanbu, Říma nečest. – Bůh jí už pomoh', páni; pomoh' jí.

Aaron. A k čemu?

Kojná: Já jen myslím, že už slehla.

Aaron: Bůh jí dej lehké odpočinutí! A co jí naděliti ráčil?

Kojná: Dábla.

Aaron: Aj, pak je ona matka ďáblova: radostné potomstvo.

Kojná: Ba žalostné, a hrozné, černé, smutné potomstvo. Tu máš to robě, hnusné jako žába naproti krásným plodům našich krajů. Kněžna ti posílá tvůj ráz, tvou pečeť, a chce bys špicem dýky tvé je pokřtil.

Aaron: Jdi, kurvo! Což je černé sprostá barva? – Můj bucku, ty jsi přec jen pěkný kvítek.

Demetrius: Zlosyne, co jsi učinil?

Aaron: Co odčinití tobě nelze.

Chiron: Ty's proti matce přečinil.

Aaron: Já. lotře, u matky se přičinil.

Demetrius: A tím, pse pekelný, jsi přečinil. Prokletý osud, hnusné zalíbení! proklaté plémě ohyzdného ďábla!

Chiron: To nesmí žít.

Aaron: To nesmí umřít.

Kojná: Aarone, musí: matka tomu chce.

Aaron: Že musí, kojná? pak mne nech, ať sám svou vlastní krev a maso odpravím.

Demetrius: Já toho pulce na rapír nabodnu. Podej ho, kojná; meč to rychle spraví.

Aaron: Dřív mečem tím tvá třeba rozbrázdím.

Vytrhne Kojné dítě, a tasí meč.

Ustupte, vrazil! chcete bratra zabit? Pro všechny ohně světél nebeských, co jasně plály, když jsem robě plodil, ten ostřím šavle umře, kdo se mého prvorozence a dědice

dotkne. Pravím vám, děcka, ni Enceladus²⁹ a hrozná rota z Typhonova rodu, ni mohutný Alcides, ni bůh války nevyrvе otci z rukou té kořisti. Jak, jak, vy krvaví, mdloduší chlapci! Vy obílené stěny! na hospodách barvené štíty! černé jako uhel je pěknější než kterákoliv barva, to jiných barev nikdy nesnese; vše vody z oceanu nevybělí na věky černých nohou labutích, byť i co hodina je v proudě myla. Vyřídte císařovně, že jsem dospěl své vlastní hájit'; snesiž to jak může.

Demetrius: Chceš ušlechtilou paní svou tak zradit?

Aaron: Má paní je má paní; to, jsem já; bujará síla, obraz mého mládí: to jest mně milejší než celý svět; a všemu světu navzdor chci je chránit, sic v Římě mnohým z vás krev ustydne.

Demetrius: Tím činem matka na vždy zhanobena.

Chiron: Řím pro zlý poklések ji tupit bude.

Kojná: V svém hněvu císař ortel smrti vyřkne.

Chiron: Já, na hanbu-li pomním, červenám se.

29) *Enceladus, jeden z gigantův. Ve válce proti bohům byl od Jupitera bleskem omráčen a horou Etnou zavalen. Hne-li sebou, celá Sicilie se zatřese. – Podobný obr zemský je také Typhon. – Alcides jmenuje se po svém dědu Herkules.*

Aaron: Tu přednost vaše krása vám přináší. Fuj, zrádná barvo!
červenáním jevíš ukryté skutky a tajemství srdce; mé klouče
zde je dílo jiné pleti. Jak ten chlap černý na otce se směje, div
že mi nedí, „Tvůj jsem, starý brachu.“ On je váš bratr, páni,
čile krmem touž krví, jež vám první život dala; a z téhož
lůna, které vás vězilo, jsa vysvobozen vyšel na světlo: ne, on
jest bratr váš z pravého boku, ač nese v tváři ráz mé pečeti.

Kojná: Co vzkážeš císařovně, Aarone?

Demetrius: Porad' si, Aarone, co má se stát, my přisvědčíme
všichni k radě tvé: spas dítě, můžeš-li nás všechny spasit.

Aaron: Posadme se, a držme spolu radu. Můj syn a já, my chceme jít
po větru; ostaňte pozdálí, a mluďte nyní dle libosti o vašem
spasení.

Sednou.

Demetrius: Které pak ženy spatřily to dítě?

Aaron: Tak, panáčkové: zavřeme-li spolek, jsem beránkem;
vzdorujte mouřenínu, a kanec lýtý, lvice na horách, ni
moře nevře tak jak Aaron bouří. – Pověz nám tedy, kdo
vše dítě spatřil?

Kojná: Jen babička Kornelia, a já, krom císařovny, která slehla,
nikdo.

Aaron: Jen císařovna, babička, a ty: dvě zmlčí tajemství, kde třetí schází. Jdi k císařovně; řekni že jsem vzkázal:

Probodne ji.

Kvík! – křičí sele když jde na rožen.

Demetrius: Co myslíš, Aarone? Proč jsi to spáchal?

Aaron: Ó pane, to se stalo z politiky. Má žít, by vinu naši vyzradila, ta jazykatá kmotra žvatla? Ne, ne. A teď vám celý úmysl svůj zjevím. Můj krajan Meliteus žije na blízce, jehožto žena včera teprv slehla. Má dítě sobě rovné, jak vy bílé: jedněte s ním, a matce dejte zlata, povězte oběma vše do podrobná, jak tím se dítě jejich povznese, že bude za dědice přijato od císaře, na místě mého syna, by závrtná u dvora bouře ztichla; ať je pak císař co své vlastní hejčká. Však slyšte; já dal této medicinu,

Okazuje na Kojnou.

vy musíte jí pohřeb vystrojit; pole jsou blízko, vy jste statní hoši. To skončivše, neberte dlouhé lhůty, a pošlete mi čerstvě babičku. Až babičku a kojnou odklidíme, pak mohou ženské podlé chuti žvástat.

Chiron: Ty ani větrům nesvěříš tajemství.

Demetrius: Za tuto šetrnost tvou k Tamoře jsme my i ona tobě
z duše vděčni.

Demetrius a Chiron *odnášejíce Kojnou odejdou.*

Aaron: Teď letem vlastovice ke Gothům; poklad v mém náručí tam
uložím, a kněžny přátely pozdravím tajné. – Pojď, nech se
odnest, šelmo pyskatá, ty jediný nám děláš všecku nesnáz:
jíst budeš kořinky a jahody, smetanku, syrovátku; kozu
cucat, ve sluji bydlet, až tě vychovám, že z tebe bude rek
a vůdce v poli.

Odejde s dítětem.

Výjev třetí

Tam též. Náměstí.

*Vejde Titus nesa střely, na jejichž koncích visí listy;
za ním Markus, mladý Lucius, a jiní páni s lučištěmi.*

Titus: Pojď, Marku, pojď; – Příbuzní, tu je cesta. – Teď, hochu,
okaž co jsi za střelce: jen řádně napněte, a jste tam hned.
Terras Astroea reliquit:³⁰ vzpomeň si, Marku, odešla,

30) Citat z Ovidiových *Metamorphosí*. Astroea bohyně spravedlnosti
opustila poslední v železném věku tento svět pro veliké nepravosti
lidské; a skví se na nebi v souhvězdí Panny.

uprchla. Chopte se náradí. Vy, strýcové, skoumejte ocean, vyvrzte síť; snad že ji v moři někde najdete; však tam jak na zemi je málo práva. – Ne; Publie a Sempronie, vy oba musíte kopat motykou a rýčem, a vniknout nejhlob až ke středu země: když k Plutonově říši přijdete, prosím vás, podejte mu tuto žádost; povězte, že jde o právo a pomoc, a že ji starý Andronikus poslal, žalostmi otrucen v nevděčném Římě. – Ó, Říme! – Já, já jsem tě v bídu uvrh', když jsem onehdy hlasy lidu sypal na toho, jenž mě tyranstvím teď souží. – Odejděte; a buďte pilni, žádná loď válečná neprojde bez prohlídky: dost možné že ji dal zlý císař odvest; pak budem na spravednost darmo houkat.

Markus: Ó, Publie! není-li to těžká rána, na ujce hledět v jeho zmatení?

Publius: I protož nejvíc na tom záleží, by dnem i nocí bedlivě byl hlídán; a chován laskavě v svém rozmaru, až by mu čas hojících léků poskytl.

Markus: Na jeho bolest není žádných léků. Přiražte ke Gothům, a pomstou války trestejte Řím pro jeho nevděčnost, a mstěte se nad zrádcem Saturninem.

Titus: Nu Publie? nu, vy páni? Jak, nesetkali jste se s ní?

Publius: Ne, pane; Pluto však vám vědět dává, chceteli pomstu z pekla, ta že přijde. Spravednost ale tak je zaměstnána,

u Zevsa v nebi prý, neb kdesi jinde, že bezděky musíte chvíli čekat.

Titus: On křivdu páše, průtahem mě koje. V horoucí jezero se potopím, a z Acherontu za paty ji vyrvu. – My jsme jen křoví, Marku, žádné cedry, ni kostlavci na způsob Cyklopů, však kov a ocel až k samému hřbetu; jen zbědováni víc než snese hřbet náš: když zem i peklo spravednosti nezná, žebrejme k nebesům, a prosme bohů, by slali spravednost na pomstu křivdy. Teď k věci. Marku, ty jsi dobrý lučník.

Rozdává jim střely.

Ad Jovem, tobě: – zde ta, ad Apollinem; – ad Martem, vezmu já si sám: – zde, hochu, Palladě: – Merkuriu, zde: Saturnu, Kaje, ne však Saturninu; toť bys moh' raděj střílet do větru. – Pojď, hochu; Marku, spusť jak zavolám. Opravdu věřte, já psal s rozmyslem; a není boha, bych ho nebyl prosil.

Markus: Do dvora, ujci, stříelte všechny šípy: tím poraníme hrdost císařovu.

Titus: Napněte, páni.

Oni střílí.

Lucie, výborně! Jen Panně v lůno: dej to Palladě.

Markus: Já mířím, pane, míli za měsíc: tou dobou má již Jupiter váš list.

Titus: Ha! Publie, Publie, co jsi učinil? Hleď, hleď! ty's Býku srazil jeden roh.

Markus: Byl vám to pěkný žert: Když Publius střelil, Býk, rozlícen, dal Skopci takou ránu, až oba jeho rohy na dvůr spadly; a kdo je našel? padouch císařovny. Ta s smíchem řekla mořenínu, by je hned darem dones' k svému mocnáři.

Titus: Toť slušná věc: Bůh potěš Milostpána.

Vejde Sedlák nesa v košíku dva holuby.

Noviny z nebes! Marku, pošta přišla. Co nového? neseš nám psaní? dočkám se spravednosti? co dí Zevs?

Sedlák: Ho! co dí ras? i nu, on prý šibenici zase rozboural, proto že ten člověk teprv příští týden bude oběšen.

Titus: Já se tě ptám, co řekl Zevs?

Sedlák: Zevs? ach! pane, toho neznám: já s ním jaktěživ v hospodě nebyl.

Titus: Aj, šelmo, což nejsi jeho posel?

Sedlák: Poslán jsem, ale jen s těmito holuby; s ničím jiným.

Titus: A ty nepřicházíš s nebe?

Sedlák: S nebe? ach, můj panáčku! tam jsem ještě nikdy nebyl.
Chraň bůh, abych se takové všetečnosti dopustil, a v mých
mladých letech do nebe se dral. Já nesu jen holuby
k třípánu plebsu,³¹ aby rozepře mezi mým strýcem
a jedním z císařských služebníků přišla ku konci.

Markus Aj, toť se ku prospěchu vaší orací ani šťastněji přihoditi
nemohlo: ať on ty holuby darem od vás císaři odevzdá.

Titus: Poslechni, dovedeš-li pak odříkat před císařem nějakou
orací s gracií?

Sedlák. Ne, na mou věru, gracias jsem jak živ nenaučil.

Titus: Pojď blíže, brachu. Nech již okolků, odevzdej císaři ty
holuby: já sám ti při něm k právu pomohu. Tu zatím něco
peněz od cesty. Dejte mi péro s ingoustem. – Nu, umíš
s gracií podat suppliku?

Sedlák: Jistě, pane.

Titus: Zde tedy je tvá supplika. A když se k němu dostaneš, musíš
při prvním kroku na kolena padnout; potom políbíš jeho

31) *Clown chce říci tribunus plebis.*

nohu; odevzdáš holuby, a počkáš jaká odměna ti přijde. Já budu na blízce; hled' ať to řádně vykonáš.

Sedlák: Za to ručím, pane, jen mne nechte.

Titus: Máš nůž při sobě? Pojď, okaž mi jej. – Zaviň jej, Marku, zde do této prosby; vždyť prosíš v ní jak ponížený žebrák: – až ji dáš císaři, pak zaklepej u mojich vrat, a pověz mi co řekl.

Sedlák: Pán bůh s vámi; učiním to.

Titus: Pojď se mnou, Marku. – Publie následuj.

Odejdou.

Výjev čtvrtý

Tam též. Před palácem.

Vejde Saturninus, Tamora, Demetrius, Chiron, páni a jiné osoby: Saturninus drží v ruce střely, kterými Titus střílel.

Saturninus: Jaké urážky, páni? Viděl někdo by římský císař tak byl hanoben, tak soužen, vzdorem drážděn; a že právu dal rovný průchod, tak potupně chován? Vám, páni, známo jest, i mocným bohům, (ti rušitelé míru mohou lidu cokoli v uši zvučet) že se ve všem jen po zákonu stalo zpuřným

synům starého Tita. Jestliže on ale svým zármutkem je v myslí poražen, smí jeho mstivost, prchlá šílenost, a jeho trpkost nám tak ubližovat? Tu píše o náhradu do nebe: jen hleďte, to je Zevsu, to Merkuriu; zde to Apollinu; to bohu války; rozkošné lístky, trousit je po Římě! Není to jak by senatu se rouhal, a naši nespravednost všudy hlásal? Líbezný humor, není pravda, páni? Jako by řekl, Řím že práva nezná. Budu-li živ, ta přetvářená trhlost nesmí být štítem jeho rouhání; ať s celým rodem zví, že spravednost ve zdraví Saturnina žije; spíli, on sám ji probudí, by vztěkem jejím byl zhlazen nejhrdější v světě buřič.

Tamora: Můj milostivý, drahý Saturnine, dnů mojich pane, vládce mysli mé, snes tiše vady stáří Titova, následky zármutku pro statné syny, jichž ztrátou hluboce byl v srdci raněn; potěš ho raděj v bídném stavu jeho, než abys malé nebo velké stíhal pro také zlehčení. (*Stranou*) Tak se to sluší, by chytrá Tamora všem lichotila: však tobě, Tite, sáhla do živého, že na smrt krvácíš. Zmoudří-li Aaron, jsme všichni spasení, a kotva v portu. –

Vejde Sedlák.

Co žádáš, příteli? chceš s námi mluvit?

Sedlák: Chci, opravdu, jestliže jste Milostpaní císařská.

Tamora: Jsem císařovna, tam však sedí císař.

Sedlák: To je on. – Pán bůh a svatý Štěpán rač vám dáti dobrý večer. Přinesl jsem vám psaní, a zde ten párek holubů.

Saturninus čte psaní.

Saturninus: Odvedte ho, a odevzdejte katům.

Sedlák: Kolik dukátů dostanu?

Tamora: Jdi, muži; budeš oběšen.

Sedlák: Oběšen! Matičko boží, to se můj krk pěkného konce dočkal.

Odejde se stráží.

Saturninus: Nesnesitelné, hanebné urážky! Mám tuto neslýchanou zlobu trpět? Já vím, odkud ten výmysl pochází. Mohu to snést? – jako bych ty jeho proradné syny, jižto po zákonu pro vraždu mého bratra umřeli, mou vůlí bezprávně byl usmrtil. – Přivlechte zlosyna sem za vlasy: důstojnost ni věk neměj přednosti. – Za drzý posměch ten chci být tvým bijcem; pokrytý šílenče, ty's množil moc mou, jen že jsi doufal mnou i Římem vládnout.

Vejde Aemilius.

Jaké máš noviny, Aemilie?

Aemilius: Ozbrojte se! Řím neměl větších příčin. Voj Gothův sebral se, a síla mužů odvážných, po kořisti dychtivých sem táhne úprkem, a Lucius, syn starého Andronika, je vede: on hrozí, že dá pomstě průchod ve všem co Koriolanus kdy byl vykonal.

Saturninus: Udatný Lucius je vůdcem Gothů? Ta zpráva uštknula, že vším hlavu jak v mrazu květ, neb tráva bouří spraná. Teď na nás úzkost teprv přichází. On stojí u lidu ve velké lásce: nejednou slyšel jsem jak rozmlouvali, když jsem co soukromník se procházel, že Lucius bezprávně byl vypovězen, a že by Luciu přáli císařství.

Tamora: Odkud ten strach? není-li město pevné?

Saturninus: Je; občanstvo se ale kloní k Luciu, od nás se odtrhne, a k němu přidá.

Tamora: Buď mysl tvá, jak jméno, majestatná. Zatmí se slunce vzletem komárů? Též orel trpí zpěv drobného ptactva, jsa bez starosti, co si povídají; an ví, že může stínem perutí dle líbosti jim písňě přetrhnout. To smíš i ty u vrátkých Římanů. Rozvesel ducha; věz, můj císaři, že starého Andronika okouzlím slovíčkem sladším, avšak záhubnější, než rybě nástraha, než bravu jetel, neb ona tam se pod nástrahou raní, druhému sladkost píce uškodí.

Saturninus: On za nás syna prosit nepůjde.

Tamora: Když Tamora ho poprosí, pak půjde; já umím lahodit, zlatými slovy sluch starci naplnit, že kdyby srdce měl téměř nezlomné, sluch stářím hluchý, přec sluch i srdce vyslyší mou řeč. – (*K Aemilioví*) Jdi napřed, a buď naším vyslancem: oznam, že císař žádá smluviti se s udatným Luciem, a že určil schůzku v otcovském domě, u starého Tita.

Saturninus: Aemilie, vyříd' poselství to vážně: stojí-li pro bezpečnost o rukojmě, ať žádá v zástavu co mu se líbí.

Aemilius: To poručení platně vykonám.

Aemilius odejde.

Tamora: Já jdu teď ke starému Androniku, a chci ho pohnout vši svou chytrostí, by Lucia od bojovných Gothův odtrhl. Rozmilý císaři, buď opět vesel, a pohřbi všechn strach v mých obmyslech.

Saturninus: Jdi krokem žehnaným, a jednej s ním.

Odejdou.

Jednání páté

Výjev první

Pláň nedaleko Říma.

Vejde Lucius v čele vojáků gothských s bubny a prapory.

Lucius: Zkušení bojovníci, věrní druzi, z mocného Říma došli ke mně listy, kde píšou v jaké zášti císař upadl, a jak jsou žádostivi nás tam spatřit. Slovní pání, hrdě sobě vedte, jak právo káže, a netrpte křivdy; i v čemkoli vám Řím kdy ublížil, ať za to trojnásobně dostičiní.

První Goth: Statečná větev mohutného Tita, jenž jménem prv nás děsil, nyní těší; za jehož rekovství a slavné činy nevděčný Řím zlou potupou odplácí, spoléhni v nás: kam ukážeš, tam půjdem, jak v letním parnu včely žíhavé za matkou letí do květnatých polí, a kletou Tamoru vydáme pomstě.

Gothové: Jak praví on, pravíme též my všichni.

Lucius: Uctivé díky jemu, i vám všem. a vychovat, jinak nic nezjevím. Koho ten čácký Goth nám přivádí?

Vejde Goth, veda Aarona s Dítětem v náručí.

Druhý Goth: Oslavný Lucie, odejda od vojska šel jsem se dívat na zbořený klášter; a když jsem pozorně zrak upíral na spustlé stavení, zaslech' jsem náhle děťátko křičel kdesi pode zdí. Já kráčel po hlasu, a slyšel hned zas pláč děcka těmi slovy konejšit: – „Mlč, snědá šelmo, půl mne, půl tvé matky! By pleť tvá nejevila čí jsi plémě, kdybys od přírody matčinu tvář měl, moh' bys být, šelmo, jednou císařem: však kde byl býk i kráva barvy mlíčné, nikdá se černé tele nezplodilo. Mlč, šelmo, mlč!“ – tak děcku domlouval, – „Musím tě donest k poctivému Gothu; ten až jen zví, že's dítě císařovny, bude tě kvůli matce draze chovat.“ V tom s mečem dobytým jsem po něm skočil, jej náhle přepad', a k vám přivedl, byste dle potřeby s ním naložil.

Lucius: Ó Gothe, to je vtělený ten ďábel, jenž Tita zdárné ruky jeho zbavil: ta perla oku císařovny milá; a zde plod nízký horoucího smilstva. – Mluv, bělmooký chlapce, kam's chtěl odnest budoucí obraz pekelné své tváře? Proč mlčíš? Jak! jsi hluchý? ani slova? Oprátku! na ten strom ho pověsíte, a cizoložně vedlé uškrtíte.

Aaron: Nech chlapce; on je z krve královské.

Lucius: Jsa otci roven, raděj z lotrovské. – Prv robě zvěste, až se bude kroutit; musí to duši oteckou zarmoutit.

Aaron: Mně dejte žebřík! Lucie, spas jen dítě; a pošli je ode mne k císařovně. Svolíšli, vyjevím ti věci divné, jež s velkým

prospěchem poslouchat budeš: nechceš-li, buď jak buď, já oněmím; a pomsty zhoubu na vás probudím.

Lucius: Mluv; bude-li mně příjemné co povíš, má dítě žít, i dám je vychovat.

Aaron: Bude-li příjemné? bezpeč se, Lucie, co uslyšíš zkormoutí duši tvou; neb musím zjevit vraždy, loupeže, prolítí krve, skutky jak noc černé, ohavné činy, pikle neblahé, proraďu, zlosynství, že ukrutno je poslouchat, a žalostivo páchat: to vše mou smrtí bude pochováno, nechceš-li přísahat, že dítě spasíš.

Lucius: Pověz co míníš: dítě bude živo. Aaron. Slož na to přísahu, já potom začnu. Lucius. Nač přísahat? ty v boha nevěříš: vyznej se jak uvěříš přísaze?

Aaron: Což, jestli nevěřím? jak nevěřím; já ale vím, že's nábožný, a chováš u sebe to tak zvané svědomí, a kopu popských figlů a pobožků úzkostně, jak jsem viděl, zachovááš, a proto nutím k přísaze: – neb vím, že blázen cep svůj drží za boha,³² a vyplní co na svém bohu přísáh': – protož jej nutím: – zaklej mi se tedy tím samým bohem, buď on jakýkoli, jemuž se klaníš a kterého ctíš, že chceš mi chlapce chránit, vyživit, a vychovat, jinak nic nezjevím.

32) Cep šaška neb blázna za časů Shakespeareových byla hůl, na jejímžto konci byla vyřezána člověčí hlava. Týž cep náležel nevyhnutelně k oděvu blázna, jako jeho kukla.

Lucius: Skrz mého boha přísahám, že chci.

Aaron: Věz nejprv, já jej s císařovnou zplodil.

Lucius: Ó nenasytná, rozbujnělá žena!

Aaron: Pst! Lucie, to byl milostivý skutek v srovnání s tím co brzy uslyšíš. Její dva syni zabili Bassiana: ti též i sestře tvé uřízli jazyk, a zprznili ji, ruce uťali, a tak ji upravili, jak jsi spatřil.

Lucius: Ohavný lotře! zveš to úpravou?

Aaron: Ba, spláchli ji, přistříhli, upravili, těm pracovníkům byl to správný žertík.

Lucius: Hovadní, diví lotři, jako ty!

Aaron: Opravdu, já byl jejich učitel. Tu chlipnou mysl měli od matky, jako že karta sázku vyhrává: však krvolačnost vzali ode mne, jako že hafan chytá od předu. Mou hodnost mohou skutkové dokázat. Já sved' tvé bratry k ošemetné díře, kde ležel Bassianus umrlý; já napsal list, jež našel otec tvůj, a ukryl zlato v listu zmíněné, ve spolku s kněžnou a s jejími syny; a stalot-li se, čehož želet musíš, bych já neblahé rány nebyl přidal? O ruku otce tvého podvodně jsem hrál, a maje ji stranou jsem odšel se smíchem nesmírným, div že jsem nepuk'. Já číhal potom za štěrbinou ve zdi, když dostal za svou ruku hlavy synů; a vida jeho

pláč, srdečným smíchem na obou očích jako on jsem slzel:
a císařovna, když jsem žert ten líčil, při pěkné pohádce až
omdlěla, a dvacet hubiček za zprávu dala.

Goth: To vše vypravuješ, ani se zardíš?

Aaron: Ba jako černý pes, dí přísloví.

Lucius: Což nelituješ těchto ohavností?

Aaron: Ba, že jsem tisíckrát víc nenatropil. Dosud proklínám
každý den, (ač jich snad málo, kterých kletba má se
dotkne) kde jsem nespáchal zločinu zjevného: buď koho
zabil, k smrti radu dal; panenku zprznil, neb k ní cestu
srovnal; nevinnost osočil, přísáhna křivě; dva přátely sved'
k nenávisti na smrt; dobytku chudých lidí vaz polámal;
zapálil v noci stodoly a stohy, řka hospodáři, by je plácem
ulil. Častěj jsem mrtvé z hrobů vykopal, a postavil je
přátelům za dvěře, když chtěli na svou žalost zapomínat;
a do kůže jak do stromové kůry, svým nožem vřezal
jsem jim písmem římským: „Ač mrtev jsem, nedejte žalu
umřít.“ Hled! tisíc ukrutností vykonal jsem tak ochotně,
jako bys mouchu zabil; a nic mi věru srdce nermoutí, leč že
jich deset tisíckrát víc není.

Lucius: Dolů s tím ďáblem; my mu nepřejem té krátké sladké smrti
provazem.

Aaron: Jestli jsou ďábli, chtěl bych ďáblem být, a v neuhaslém ohni žít a hořet: pak bych vás za tovaryše měl v pekle, a moh' vás mučit trpkým jazykem!

Lucius: Zacpete ústa jeho, aby umlk'.

Vejde Goth.

Goth: Můj vůdce, je tu z Říma vyslanec, a žádá, aby k vám byl připuštěn.

Lucius: Ať vejde.

Vejde Aemilius.

Aemilie! vítej nám, co neseš z Říma?

Aemilius: Vám, Lucie, i všem gothským knížatům od císaře římského pozdravení: on dostal zprávu, že stojíte v zbrani, a žádá v domu otcovském se smlouvat, chcete-li mítí koho v zástavu, je volen odeslat ho bez prodlení.

První Goth: Jak smýšlí vůdce náš?

Lucius: Aemilie, ať dá císař rukojmě jak otci tak i strýci Markovi, pak přijdem. – Odstupte.

Odejdou.

Výjev druhý

Řím. Před Titovým domem.

Vejde Tamora, Demetrius, a Chiron v přestrojení.

Tamora: V tom neobvyklém, truchlém přestrojení setkám se teď s Andronikem, a řeknu, já že jsem Pomsta z pekla poslaná, přišedši hrozně křivdy jeho smířit. – Zatluče na studovnu, kde prý mešká, a divné pletky kruté pomsty snuje: povězte mu, že přišla k němu Pomsta, a nese zkázu jeho nepřátelům.

Tlukou. Titus otevře dvěře studovny.

Titus: Kdo obtěžuje moje rozjímání? Je to váš ouskok, abych dvěře odemk', a černé úklady mně uletěly, i na zmar přišlo vše mé skoumání? Jste na omylu; co chci vykonat, napsal jsem, hleďte, písmem krvavým a co je psáno má se skutkem stát.

Tamora: Já přišla s tebou, Tite, promluvit.

Titus: Ne, ani slova: jak mám řeč svou kráslit, nemaje ruky hnutí vytvářít? Ty šťastněj prospíváš, nic více o tom.

Tamora: Kdybys mě znal, oč že bys se mnou mluvil.

Titus: Já neblázním; a znám tě velmi dobře:
svědek je bídný pahýl, rudé řádky;
svědek jsou vrásky zármutku a péče;
svědek je trapný den a těžká noc,
svědek je všechen žal můj; znám tě dobře,
ty's hrdá císařovna Tamora.
Nepřišla jsi pro druhou ruku mou?

Tamora: Já nejsem Tamora, truchlivý muži: u té jsi v nenávisti,
u mne v lásce. Jsem Pomsta, vyslaná z pekelné říše,
tvé srdce zbavit hlodavého supa ukrutným trestáním
tvých nepřátel. Pojď dolů, přivítej mne v jasném světě;
rozmlouvej se mnou o vraždách a smrti. V nižádné sluji,
žádné peleši, ni v pusté temnotě neb mračném dolu, krvavá
vražda, neb ohavná loupež nemůže strachem skrýt se: já
je najdu; a do uší jim vzvucím hrozné jméno, Msta, jehož
mrzký zločinec se léká.

Titus: Ty's Pomsta? a jsi ke mně vyslána, bys moje nepřátely
mučila?

Tamora: Jsem; sejdi dolů jen, a přivítej mě.

Titus: Prokaž mi malou službu, než tam přijdu. Loupež a Vražda
stojí vedlé tebe; zjednej mi ujištění že jsi Pomsta: probodni
je, neb vláčeš u kol vozu, já přijdu pak, a budu tvojm
vzkou, a kolem světa s tebou poletím. Opatři statné oře,
jak noc černé, by mstící vůz tvůj táhli úprkem, a stíhej

vrahy až do hříšných doupat: když naložíš svou káru plnou hlav, pak slezu dolů, a za vozním kolem poběhnu celý den jak opěšalec, od rána, kde Hyperion vychází, až kde zas do moře se potápí:³³ a den co den chci konat těžký úkol, jen jestli Loupež zde a Vraždu zhubíš.

Tamora: Ti dva jsou v službě mé, a přišli se mnou.

Titus: Jsou v službě tvé? a jak jim říkají?

Tamora: Loupež a Vražda; tak nazváni proto, že pomstu nesou na lid téhož jména.

Titus: Jak podobni jsou synům císařovny, vy císařovně! my však pozemšťané zrak máme bídný, pošetile mylný. Ó sladká Pomsto! nyní přijdu k tobě; a jestli s objetím jen jedné ruky jsi spokojena, brzo tě obejmú.

Titus *odejde.*

Tamora: To lnutí k němu, blouznivci, se líbí. Co tropím chorou mysl jeho živit, udržte řeči svou a podporujte, neb on teď pevně věří, že jsem Pomsta; při lehkovíře obluzené duše dokážu, že pro syna Lucia pošle, a zdržujíc ho zatím a tabule vymyslím sobě s patra novou lest, vrtkavé Gothy rozehnat a rozvát, neb aspoň v nepřátelství s ním je svést. Tu přichází, já musím úkol dohrát.

33) *Hyperion, Titan, Helios jsou jména boha slunce.*

Vejde Titus.

Titus: Já bloudil dlouho, a vzdy za tebou. Vítej mi, vzteklice, v mém domu žalném. – Loupeži, Vraždo, také vás tu vítám. – Ta podobnost synům a císařovně! Vše dobře, jenom mouřenín vám schází: což nebyl v celém pekle taký ďábel? Vždyť vím, že císařovna nohou nehne, když není v tovaryšstvu mouřenín; chcete-li kněžnu platně představovat, sluší vám takového ďábla mít. Nechť, já vás vítám tak jak jste. Co počnem?

Tamora: Co chceš, Androniku, aby se stalo?

Demetrius: Okaž mi vraha, dám se do něho.

Chiron: Okaž mi zlosyna, jenž loupež spáchal, jsem vyslán abych pomstu nad ním činil.

Tamora: Okaž jich tisíc, co tě urazili, a nade všemi pomstu učiním.

Titus: Prohlížej v Římě ulice hanebné, najdeš-li muže tobě podobného, má milá Vraždo, skol jej: neboť vrah jest. – Ty kráčeš za ním; budeš-li mít štěstí setkat se s jiným tobě podobným, skol jej, má Loupeži: neb násilník jest. – Ty s nima jdi; u dvora císařského je kněžna, majíc mouřenína v službě: poznáš ji lehce dle své postavy, od hlavy k patě má tvé podobenství. Odprav je, prosím, smrtí ukrutnou; neb mně i mým ukrutně činili.

Tamora: Ty jsi nás dobře učil: vše se stane. Rač ale poslat, můj Androniku, pro Lucia, svého trojstatného syna, jenž táhne na Řím s bojovnými Gothy, ať přijde na hody do tvého domu: až bude zde, pak k slavné hostině přivedu císařovnu, její syny, i císaře, se všemi nepřátely, by na kolenou vzývali tvou milost; ty však hněv srdce na ně vyliješ. Co říká radě mé Andronikus?

Titus: Můj bratře, Marku! – smutný Titus volá.

Vejde Markus.

Jdi, Marku, k Luciu tvému synovci, musíš se mezi Gothy po něm ptát: ať přijde ke mně, a přivede spolu některé z nejpřednějších knížat gothských, a tábor rozbije, kde vojsko stojí. Pověz, že bude císař s císařovnou v mém domě hodovat, a s nima on. Učiň tak k vůli mně, a měj ho k tomu, pakli si váží stáří otcova.

Markus: Vše vykonám, a v krátce zas se vrátím.

Odejde.

Tamora: Já půjdu teď, a věc tvou opatřím, a moje služebníky vezmu s sebou.

Titus: Ne, ne; nech Vraždu s Loupeží jen u mne, sic bratra svého nazpět zavolám, a k pomstě přidržím se pouze Lucia.

Tamora (*stranou k nim*): Co díte, syni? chcete tu s ním pobyt, když půjdu zprávu dát císaři pánu, jak jsem dovedla žert náš umluvený? Přijměte jeho rozmar, pěkným slovem mu lahodte, a strvejte až půjdu.

Titus (*stranou*): Já všechny znám, ač za blázna mě mají, a přelstím je ve vlastních osidlech, prokleté z pekla psy i s jejich matkou.

Demetrius: Odejdi, chcešli, kněžno; nás tu nech.

Tamora: Buď zdrav, můj Tite: Pomsta půjde kradí, a strojíc úklady tvé škůdce zradí.

Titus: To učiníš; buď zdráva, sladká Pomsto.

Tamora *odejde.*

Chiron: Jaké nám, starče, chystáš zaměstnání?

Titus: Ó! práce dáme vám tu do syta. Přistupte Publie, Kaje, Valentine.

Vejde Publius a ostatní.

Publius: Jaká je žádost vaše?

Titus: Vy znáte tyto dva?

Publius: Mním, že jsou syni císařovny, Chiron, Demetrius.

Titus: Fuj, Publie, fuj! ty jsi se hrubě zklamal; jeden je Vražda, druhý zve se Loupež; a proto spoutej je, můj milý Publie; Kaje a Valentine, chopte se jich. Vy víte, jak jsem po té chvíli bažil, teď přišla: protože svažte mi je pevně, zacpete ústa, kdyby křičet chtěli.

Titus odejde. – Publius a ostatní zmocní se Chirona a Demetria.

Chiron: Pryč, lotři! my jsme syni císařovny.

Publius: A proto činíme co přikázáno. – Ucpete ústa jim, by nemluvili. Je dobře svázán? spoutejte je pevně.

Titus Andronikus *vrátí se s Laviniou;*
ona nese okřín, on v ruce nůž.

Titus: Lavinio, tvoji škůdcové jsou v poutech. – Zacpete ústa jejich; mluvit nesmí, však slyšet mají strašná slova má. – Zlosyni! Chirone, Demetrie, zde stojí pramen bahnem od vás zkalen; líbezné léto zimou vaší ztuhlé. Vy jste jí chotě zabili; za hřích ten dva z bratrů jejich smrti propadli, má ruka utata, a posměch stropen: jí obě ruce, jazyk, ba věc dražší než ruce i jazyk, nevinnost čistou mocí jste urvali, nelidské šelmy. Co byste řekli, kdybych vám dal mluvit? O milost byste, hanbou, nežebraли. Poslyšte bídníci, jak vás chci mučit. Mně zbyla ruka, podřezat vám hrdla, kdežto Lavinia

ve svých pahýlech má okřin, chytit hříšnou vaši krev. Že matka hodovat chce se mnou, víte; zovouc se Pomstou za blázna mě drží. – Poslyšte! kosti vaše zdrolím na prach, a s krví vaší těsto zadělám; a z těsta poklop uhnětu, a z vašich hanebných hlav upeku dvě paštéky; pak musí psice, vaše nectná matka, jak země polknout vlastní úrodu. To jsou ty hody, k jakým jsem ji pozval, i kvas ten, na kterém se přesytí; hůř nežli Philomelu trápili jste mou dceru, hůř než Prokne chci se pomstit. Připravte hrdla. – Pojď, Lavinio, a podchyť krev: až budou oba mrtvi, na mělný prášek kosti jejich zdrobím, a rozmočím je v nenávistném moku; bych v těstu upek’ jejich mrzké hlavy. – Pospěšte, každý z vás se přičiniž ustrojit banket, jenž má krutější a krvavější být, než kvas Centaurův.³⁴

Podřezá jim hrdla.

Tak, pryč teď s nima, já jsem kuchařem, a chci být hotov, dřív než matka přijde.

Odejdou.

34) Pirithoos byl král divokých Lapithův v Thessalii. O jeho svatbě dali se tito do krvavého boje s Centaury, kteří konečně podlehli.

Výjev třetí

Tam též. Stan.

Vejde Lucius, Markus, a Gothové se zajatým Aaronem.

Lucius: Jestli to vůle otcova, můj strýci, bych do Říma se vrátil, půjdu rád.

První Goth: A s tebou my; jakkoli losy padnou.

Lucius: Zavřete, strýci, dravce mouřenína, lítého tigra, prokletého Dábla. Nedej mu nikdo potrav; svažte ho, až bude veden před tvář císařovny, dát svědectví o jejich zločinech. A pečujte o silné zálohy: strach mám, že císař na nás laskav není.

Aaron: Kéž ďábel do ucha mi kletby všeptá, a jazyku pomůže sypat na vás zlost jedovatou z kypěcího srdce!

Lucius: Pryč, nelidský ty pse! bezbožný chlape! – Pomozte strýci do domu jej odvest. –

Gothové odejdou s Aaronem. Trouby zevzní.

Hlas trub nám jeví, že se císař blíží.

Vejde Saturninus, Tamora, tribunové, a jiní.

Saturninus: Jest na obloze víc než jedno slunce?

Lucius: Co získáš, sluncem-li se nazýváš?

Markus: Můj císaři, synovče, smluvte se; váš spor musí být sjednán v pokoji. Kvas připraven, ježž Titus pečlivý nařídil k poctivému cíli, pro mír, pro lásku, jednotu, a Říma zdar: přistupte, prosím, blíž a sedněte.

Saturninus: Tak učiníme, Marku.

Hudba na hoboje. Vejde Titus, přestrojen za kuchaře, Lavinia pod závojem, mladý Lucius, a jiní. Titus postaví mísy na stůl.

Titus: Buď vítán, pane můj, a kněžno mocná; vítejte statní Gothové, i s Luciem; vítám vás všechny. Oběd je sic skrovný, však hlad vám zažene: okuste, prosím.

Saturninus: Proč jsi tak ošacen, Androniku?

Titus: Já chtěl být jist, že všechno v pořádku, uctiti Výsost vaši s císařovnou.

Tamora: Jsme vděčni tobě, můj Androniku.

Titus: Což teprv kdybyste mé srdce znali. Rozhodni císaři a pane můj: dobře-li jednal prchlivý Virginius, že vlastní pravici svou dceru zabil, násilně zprzněnou a porušenou.³⁵

Saturninus: Tak jest, Androniku.

Titus: A důvod váš, velmocný pane?

Saturninus: Proto, že dcera nesměla své hanby přežít, a bytosti vždy nový žal v něm budit.

Titus: Toť důvod mocný, silný, podstatný; vzor, příklad, ano mně i živý důkaz, bych, ubohý muž, totéž vykonal. – Lavinio, umři, a tvá hanba s tebou; a s hanbou tvou ať umře otcův žal!

Zabije Laviniu.

Saturninus: Surovče nerůdný, co's učinil?

Titus: Tu zabil, pro niž pláč mě oslepil. Já jsem tak žalu plný jak Virginius, a mám tisíckrát větší příčinu konat to násilí; – i stalo se.

Saturninus: Jak, ona znectěna? Čí jest ten hřích?

35) Virginius, římský plebejan, probodl veřejně dceru svou Virginii dříve než jí decemvir Appius Klaudius Krassus násilí byl učinil.

Titus: Pojezte pak! užíte potrav mých!

Tamora: Proč jsi ji zabil, vždyť je dcera tvá?

Titus: Demetrius s Chironem to byl; ne já: ti prznili, jazyk jí uřízli, ti všechnu neřest její stropili.

Saturninus: Jdi pro ně, a přiveď je bez prodlení.

Titus: V té paštéce jsou oba upečení; matka se chutně masem krmila, jež sama pod srdcem svým nosila. Že pravdu dím, tuť nožem důkaz dám.

Zabije Tamoru.

Saturninus: A za ten zločin, běse, umři sám!

Zabije Tita.

Lucius: Smí syn se dívat na krev otcovskou? Mzda za mzdu, smrt zaplatím smrtí tvou.

*Zabije Saturnina. Velké zbouření. Lid zmatený se rozbíhá.
Markus, Lucius, a jejich vrstevníci postaví se na stupně před
domem Titovým.*

Markus: Vy truchlotvární lidé, syni Říma, rozprchlí vřavou, jako hejno ptactva větrem a divou bouří rozplašené, ó!

poslyšte, jak byste svázat měli to roztroušené žito v svorný snop, ty polámané oudy v jeden celek, by Řím sám sobě nebyl otravou; a jemuž slavné říše teď se koří, jak bludný zoufánlivý povrhel svou rukou nevzal konec potupný. Však jestli mráz a štěrby stáří mého, vší zkušenosti přísní svědkové, vás nepohnou uvážit slova má, – (*k Luciovi*) mluv, Říma příteli, jako náš děd, když slavným hlasem vypravoval pověst Didoně láskochoré, tesknosluché o hrozné noci plamenné, jak ztekla na Troju Priamovu řecká lest. Mluv, jaký Sinon sluch nám okouznil, aneb kdo zkázonosný stroj sem přines, jenž Troju naši, Řím, občansky ranil.³⁶ – Mé srdce není křemen ani ocel, mně nelze vší trpkosti vyslovit; potoky slzí stopily by řeč mou, a zalkly hlas můj právě tou dobou, kde bych vás k pozornosti budit měl a prosit za laskavé slitování. Zde stojí vůdce, ať vám o tom poví; až slova jeho uslyšíte, bude vám srdce vaše pláčem usedat.

Lucius: Ctihodný posluchači, vezte tedy, že to byl kletý Chiron a Demetrius, co bratra císařova zavraždili; a také sestru naši zprznili. Za jejich zločin bratrům hlava štata, pláč otcův potupen, on ošizen o věrnou ruku, která v boji za Řím do hrobu kladla jeho nepřátely: posléz jsem já

36) *Rozumí se tu stroj válečný, čili trojanský kůň, ježž Epeus řemeslně sroubil, a který do města Trojy přivezen byl. Skrytým v jeho břiše Řekům přispěla zrádná lest Sinonova (viz pozn. 19 v „Cymbelinu“), že mohli město přepadnouti a zhubiti. Stalo se to 1184 roků před narozením Krista Pána.*

byl zlostně vyhnán, brány se zavřely, a s plácem odešel jsem pomoci hledat u nepřátel Říma; ti utopivše záští své v mých slzách, v rozpjatou náruč přátelsky mě jali: a já vyvrženec, buď vám to známo, svou krví zachoval jsem blaho města, od srdce jeho vzal meč nepřátelský, a směle do těla si ocel vetknul. Ach! vždyť to víte, já že chlubič nejsem, mé jízvy, byť i němé byly, svědčí, že zpráva má je pravdivá i věrná. Však ticho, zdá se že jsem na scestí, když nehodnost svou chválím. Odpusťte; kdo přítel nemá, chválí sebe sám.

Markus: Teď já mám slovo. Patřte na to dítě; to dítě porodila Tamora, plod nezboha mouřenína, strůjce a úhlavního působce těch žalů. Padouch ten žije v domě Titově – ač odsouzen – dát pravdě svědectví. Považte nyní, jakou příčinu měl Titus pomstit křivd nevýslovných, nestřpitelných, ano mnohem větších, než kdokoli pod sluncem snášet může. Znajíce pravdu, Římané, co díte? Je v něčem ukřivděno? Zjevte v čem, a s téhož místa kde nás vidíte, ostatky nešťastných Androniků, po hlavě za ruce se dolů strhnem, o drsné skály mozky roztřeskнем, a zahubíme rod náš jednosvorně. Poručte, Římané! my poslechnem, a s Luciem se dolů uvrhnem.

Aemilius: Pojď, pojď, ctihodný Říma občane, tvá ruka dvorná císaře nám přiveď, císaře Lucia, tak jej chceme zvát, a lidu hlas již volá: má se stát!

Markus: Ať žije Lucius! Říma král a císař!

Lucius *a ostatní sejdou dolů.*

(Ke komonstvu) Teď z domu zármutku starého Tita přivlečte nedověrce mouřenína, by smrtí hroznou, vražednou byl souzen, a trestán za svůj život ohavný. – Živ budiž Lucius! vlídný Říma vládce!

Lucius: Mé díky, Římané: chci vládcem být, Řím uzdravit, pláč jeho osušit! Však, drazí moji, přejte oddechu, přirozenost mne k smutné práci volá. – Odstupte stranou; – strýci, pojdte blíž, pokropte slzou pohřební to tělo. – Mé vroucí políbení chladným retům,

Líbá Tita.

na zkrvavenou tvář ty krůpěje, poslední věrnou službu ctného syna!

Markus: Pláč za pláč, políbení za líbaní tvůj bratr Markus na tvé skládá rty: by nesčetná, bez konce byla suma, již splácet mám, přec bych ji zaplatil.

Lucius: Pojď, hochu: pojd' sem, uč se od nás v slzách rozplývat. Děd tvůj měl tě velmi rád; on častokrát tě na koleně houpal, a zpěvem uspal na svém vroucím srdci; pohádky mnohokrát ti povídal, jež tvému mládí slušně vybíral:

buď tedy dítě laskavé, a vyceď několik slzek ze studánky skrovné, nebť zákon milé přírody k nám zní: by s druhem druh se spojil v soužení. Rozluč se sním, proved' jej do hrobu, učíš mu vděk, a vezmi odpuštění.

Chlapec: Ó dědečku! z celého srdce přál bych si mrtev být, kdybyste opět žil. – Ach, bože! pláč mi nedá mluvit k němu; v slzách se zalknu, ústa jak otevru.

Sloužící přivedou Aarona.

První Říman: Smutní Andronici, již konec žalu! Oznamte výrok zlotřilému chlapu, jenž původem byl těchto hrozných skutků.

Lucius: Až k prsům zahrabá[n] buď o hladu; tam ať si řve a křičí o pokrm: kdo by mu pomoh' neb se slitoval, hřích smrti zaplatí. Tak zní náš ortel; čekejte zde až bude v zemi vězet.

Aaron: Proč má zlost mlčet, vztek proč oněmět? Já nejsem děcko, abych prosbami snad mrzce želel, co jsem zlého spáchal. Deset tisíckrát hůř bych jednat chtěl než dosud, kdyby po mé vůli šlo: jeden-li dobrý skutek zná můj život, je mi ho líto ze vši duše mé.

Lucius: Někteří z přátel císaře odnese, a položte jej k otci do hrobu. My zatím otce a Laviniu v rodinné hrobce naší pochováme. Však Tamora, ta zlostná tigřice, buď bez

pohřbu, a nikdo v smutku nechod', aniž jí hrana při průvodu zvoníte; brž ptactvu hodte ji a zvěři dravé. Jak žila hovadně a v nelítosti, tak též se k ní chovejte bez lítosti. Prokletý mouřenín ať za své vezme, onť byl všech nehod smutných počátek: my pak ve státě ustavíme řád, by z takých činů nebyl jeho pád.

Odejdou.

Připomenutí

Odkud Shakespeare látku této truchlohry vážil, neví se s jistotou. Činí se ovšem současně zmínka o jakési balladě, kterážto zpívá o žalostném osudu Tita Andronika. Je-li to táž, kterou Percy ve své sbírce „Reliques of Ancient English Poetry“ vytiskl, nadepsav ji: „The Lamentable and Tragical History of Titus Andronicus,“ ao níž soudí, že jest starší nežli drama: bylo by pravdě podobné, že byla Shakespeareovi pramenem jeho hry.

Nejstarší nám zachovaný výtisk je od r. 1600. Jiný známe od r. 1611., kromě sbírky ve foliu r. 1623.

Že Shakespeare drama totož skutečně sepsal, o čemž někteří kritikové, soudíce dle předmětu, slohu, verše a provedené charakteristiky, pochybovati chtěli, jest nevývratně dokázáno svědectvím, jakéž vydali přátelé a spoluumělci básníkoví, Heminge a Condell, i znatel literatury Francis Meres v roce 1598. Vady a nedostatky, ačkoliv o nic větší a patrnější, než krásy a výtečnosti kusu toho, dají se snadně pochopiti, uznáme-li že je Titus Andronicus nepochybně nejmladší tragedie básníkova, psaná as okolo r. 1589.

První a dnes asi nejaktuálnější Shakespearova tragédie pojednává o střetu civilizací. Je to hra o násilí, mstě i magické moci slova. Ve hře najdeme předobrazy pozdějších velkých dramatikových postav, jako je král Lear, Hamlet, Jago, Coriolanus, Kleopatra aj.

